

INFORMATIVNO-POLITIČKI TJEDNIK
IZLAZIO OD 1945. DO 1956.
OBNOVLJEN 2003.

HR

HRVATSKA

RIJEČ

BROJ 967

29. LISTOPADA 2021. CIJENA 50 DINARA

ISSN 1451-4257

Jesenska berba i žetva

**Gnojivo i dizel
pojeli zaradu**

SADRŽAJ

5

Hrvatska akademija
znanosti i umjetnosti
**Priznavanje hrvatskog
jezika uvjet Srbiji za
pristupanje EU**

6

Lingvist Ranko Bugarski
o »nepostojanju« hrvatskog,
bosanskog i crnogorskog jezika
**Anakrono i neznanstve-
no stanovište**

12

Nataša Dragojlović, koordinatorka
Nacionalnog konventa o EU
**Čarobni štapić nije
u rukama Europske
komisije**

22

Inicijativa za osnutak još jedne
hrvatske udruge u Srijemu
**Hrtkovci, Nikinci
i Platičevo**

30

XXI. Festival bunjevački pisama
Čudno vrime

34

U Srijemskoj Mitrovici obilježen
blagdan sv. Dimitrija i srebrni jubilej
biskupa mons. Đure Gašparevića
**U zajedništvu i
u budućem djelovanju**

OSNIVAČ:

Hrvatsko nacionalno vijeće

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova

Hrvatska riječ, Trg cara Jovana Nenada 15/II,
24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

Ladislav Suknović (predsjednik), Josip Stan-
tić (zamjenik predsjednika), Branimir Kunti-
ć, Dragan Muharem, Marko Tucakov, Krunoslav
Đaković, Josip Dumendžić, Tomislav Vuković i
Karolina Bašić

RAVNATELJ:

Ivan Ušumović

e-mail: direktor@hrvatskarijec.rs

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA:

Zlata Vasiljević (urednica@hrvatskarijec.rs)

REDAKCIJA:

e-mail: desk@hrvatskarijec.rs

Ivana Petrekanić Sič

(koordinatorka dopisne službe)

dr. sc. Jasminka Dulić

(novinarka, urednica političke rubrike)

Željka Vukov

(novinarka, urednica društvene rubrike)

Davor Bašić Palković

(novinar, urednik rubrike kultura)

Zvonko Sarić

(novinar)

Jelena Dulić Bako

(novinarka)

Suzana Darabašić

(novinarka dopisništva Srijem)

LEKTOR:

Zlatko Romić

TEHNIČKA REDAKCIJA:

Thomas Šujić (tehnički urednik)

Jelena Ademi (grafička urednica)

FOTOGRAFIJE:

Nada Sudarević

ADMINISTRACIJA:

Branimir Kuntić

Ljubica Vujković-Lamić (tajnice@hrvatskarijec.rs)

Zdenka Sudarević (distribucija@hrvatskarijec.rs)

KOMERCIJALISTICA:

Mirjana Trkulja (komercijala@hrvatskarijec.rs)

TELEFON: ++381 24/55-33-55;

++381 24/55-15-78;

++381 24/53-51-55

TEKUĆI RAČUN: 325950060001449230

E-MAIL: ured@hrvatskarijec.rs

WEB: www.hrvatskarijec.rs

TISAK: Birograf Comp DOO, Zemun

List je upisan u Registar javnih glasila

Agencije za privredne registre Republike Srbije

pod registarskim brojem: NV000315

COBISS SR-ID 109442828

CIP - Katalogizacija

u publikaciji Biblioteka

Matice srpske, Novi Sad

32+659.3(497.113=163.42)

Vlast i moć

Tko god je ovih dana izdvojio malo vremena za novine ili televiziju mislim da je sluđen onim što je pročitao i vidio. A to pročitao i vidio je sprega samog vrha policije i kriminala, koja je, očito, odlično funkcionirala godinama. I dok se zbog kakvog razbojništva završavalo iza rešetaka, onaj veliki kriminal gdje su padale glave i obrtali se milijuni eura čini se imao je zaštitu baš onih koji su te iste kriminalce trebali hapsiti i pribaviti dokaze da na slobodu ne izađu popriličan broj godina. I kada se sve razotkrilo (zbog toga što je netko odlučio stati im na put ili zbog nekog unutarnjeg obračuna) nikakve to potrese nije izazvalo osim što su nam bacili udicu koju smo progutali i sad se naslađujemo naslovnicama državnih tabloida koji razvlače nekadašnju naprednjačku uzdanicu.

Da su organizirani kriminal i korupcija boljka ovih prostora, ili da iskoristim europsku kovanicu »zapadnog Balkana«, vidljivo je i iza debelih vrata briselskih kabineta. »Organizirani kriminal urušava povjerenje građana u njihove javne institucije i povjerenje jednih u druge. Zato je to glavna prepreka naporima društava na zapadnom Balkanu da razvijaju svoje države i ekonomije«, riječi su **Lukasa Mandla**, jednog od izvjestitelja Europskog parlamenta.

Ali ono što konstatiraju i napišu briselski službenici nije ono što će natjerati države, vlade, političku elitu da promijene svoj odnos spram moći koju im daje vlast, jer za tako nešto potrebni su zreli i odgovorni državnici. Ili što bi u intervjuu za ovaj broj *Hrvatske riječi* rekla koordinatorica Nacionalnog konventa o EU **Nataša Dragojlović** »kada zaista postoji politička volja da se društvo mijenja, a konsenzus u društvu oko toga što je cilj, onda izvještaji Europske komisije služe kao korektiv, daju smjernice i pomažu da se bolje razumije kako nas vidi druga strana i što od nas očekuje«.

I tu je suština – postojanje ili nepostojanje političke volje za promjene. Bojim se kako će još puno vode proteći Dunavom dok se ne pojave oni spremni na promjene. Podrazumijeva se – na bolje.

Z. V.

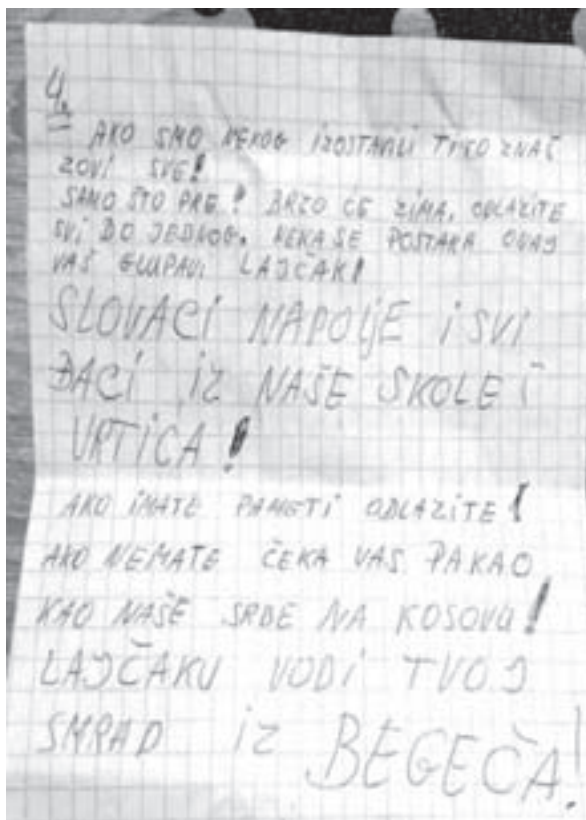
Prijeteće pismo Slovacima u Begeču

Slovačkoj evangelističkoj crkvi u Begeču stiglo je prijeteće pismo u kome se Slovacima iz tog mjesta daje rok od dva-tri mjeseca da se isele u susjedni Gložan, većinsko slovačko mjesto.

Kako prenosi portal *Autonomija*, slučaj se dogodio prije tjedan dana, kada je žena zadužena za spremanje, u sandučetu crkve zatekla rukom pisane četiri stranice s prijetnjama tamošnjim Slovacima, ali za njega se tek sada saznalo jer nadležni u crkvi nisu željeli izlaziti u javnost s tim.

Slučaj je objelodanjen nakon što je u jednom komentaru na njegovu objavu, pismo okačeno na Facebook profilu Begečanina **David Francistija**.

»Ako imate pameti, odlazite! Ako nemate, čeka vas pakao kao naše Srbe na Kosovu! Lajčaku, vodi tvoj smrad iz Begeča«, poručuje se, među ostalim, u pismu begečkim

Slovacima u kojem su poimence nabrojani i članovi više slovačkih porodica koje bi se morale iseliti.

Francisti, koji je i sam Slovak, za *Autonomiju* kaže da se slično događalo u nekoliko navrata posljednjih godina, da je policija svaki put obaviještena, ali da još nije otkriveno tko stoji iza ovih prijetnji.

»U posljednjih pet godina ovo je četvrto prijeteće pismo i svaki put se pominje da Slovaci moraju biti iseljeni. Prije nekoliko godina se dogodilo da je na fasadi crkve bila ispisana poruka 'Slovaci, iselite se', ja sam tada bio mali, ima tome 10 ili 15 godina, ali taj slučaj nije zaboravljen u selu. Mene brine što ako se ovo bude nastavilo, ako na taj popis budu upisivani i ljudi drugih nacionalnosti? To će onda izazvati problem«, navodi Francisti.

Prema njegovim riječima, u Begeču živi oko 500 stanovnika slovačkog podrijetla, a osim

Srba ima i Mađara, Rusina, Roma i mnogih drugih, te da su u Begeču svi dobrodošli – kao gosti ili kao sugrađani.

Procedura za putovanje u SAD nakon ukidanja viza

Velik je interes hrvatskih državljana za putovanje u Sjedinjene Američke Države nakon što je u subotu objavljena odluka o ukidanju viza. Američko veleposlanstvo još je jednom objasnilo sada vrlo jednostavnu proceduru za putovanje u SAD, prenosi HRT.

Želite li obići neke od najpoznatijih američkih znamenitosti ili vas čeka poslovno putovanje u SAD – ako traje do 90 dana, za to više ne trebate vizu.

Procedura koja vam omogućuje turistički ili poslovni posjet SAD-u sada je jednostavnija i brža. Prije nego što počnete pakirati torbe, morate se prijaviti u sustav ESTA, gdje unesete svoje osobne podatke te presliku putovnice. Morate uplatiti 14 dolara, odnosno 90-ak kuna i sve to učiniti 72 sata prije putovanja. Uz podnošenje zahtjeva građani ne trebaju dati detaljan plan putovanja. Za ovakav brži ulazak u SAD postoje iznimke.

»Svi se mogu prijaviti, ali ako vam je viza u prošlosti odbijena ili postoji nešto što bi moglo stvoriti problem s

vašom prijavom, npr. ako ste bili uhićeni ili ste imali problema s migracijskim uredom, predlažemo da se prijavite za vizu, ovdje u američkom veleposlanstvu ili u nekom drugom veleposlanstvu ili konzulatu«, rekla je vicekonzulica u Veleposlanstvu SAD-a u Hrvatskoj **Ashley Inman**.

Za sva putovanja dulja od 90 dana, rad ili, pak, studiranje i dalje će biti potrebna viza.

»Moraju se prijaviti na stranici američkog veleposlanstva, postupak je isti kao prije ESTA-e, imamo ga i dalje za ishođenje viza«, naglašava Inman.

Uz obveznu dokumentaciju, dio je procedure i razgovor u veleposlanstvu. Taj je postupak dulji, složeniji i skuplji. Troškovi za tzv. B1/B2 poslovne, odnosno turističke vize iznose 160 dolara. Iako u veleposlanstvu još nemaju službenih podataka vezano za interes za ulazak u SAD bez vize, kažu, iznimno je dobar, prenosi HRT.

HAZU: Priznavanje hrvatskog jezika uvjet Srbiji za pristupanje EU

Odbor za normu hrvatskoga standardnog jezika Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti donio je Izjavu u vezi s pristupanjem Srbije Europskoj uniji kojom se hrvatskoj Vladi predlaže da u pristupnim pregovorima kao jedan od uvjeta za pristupanje Srbije Europskoj uniji zatraži da Vlada Srbije javno i nedvosmisleno prizna hrvatski jezik kao poseban i neovisan standardni jezik i jedan od službenih jezika Europske unije. Izjavu je prihvatila Uprava Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti i ona je službeni stav HAZU.

Izjava je, osim hrvatskoj javnosti, upućena i predsjedniku hrvatske Vlade **Andreju Plenkoviću**, i glasi:

»Uzimajući u obzir činjenicu da kulturna i javna tijela Republike Srbije, kao i institucije koje se financiraju iz proračuna Republike Srbije, učestalo već godinama poriču postojanje hrvatskoga jezika i njegove povijesti, te prisvajaju hrvatsku književnu baštinu, a osobito hrvatsku književnost Dubrovnika, obrazlažući to tezom da su dubrovački pisci navodno pisali na srpskom jeziku; također, zbog činjenice da se u obrazovnom programu u školama Republike Srbije hrvatski jezik lažno prikazuje kao srpski jezik koji se samo naziva hrvatskim imenom, Od-

bor za normu hrvatskoga standardnog jezika donosi ovu izjavu kojom se Vladi Republike Hrvatske predlaže da u pristupnim pregovorima kao jedan od uvjeta za pristupanje Republike Srbije Europskoj uniji zatraži da Vlada Republike Srbije javno i nedvosmisleno prizna hrvatski jezik kao poseban i neovisan standardni jezik i jedan od službenih jezika Europske unije«.

Susret Tramišak – Žigmanov

Predsjednik DSHV-a **Tomislav Žigmanov** razgovarao je u Zagrebu s ministricom regionalnog razvoja i fondova Europske unije **Natašom Tramišak**.

Kako je priopćilo to ministarstvo, ministrica Tramišak informirala je Žigmanova o statusu procesa programiranja Programa prekogranične suradnje Hrvatska-Srbija

za financijsko razdoblje 2021.-2027. Očekuje se da će novi program biti financijski veći oko 40 milijuna eura EU sredstava (trenutni je oko 34 milijuna eura), budući da je Hrvatska povećala alokaciju za sami program. Kao prvi korak u programiranju, teritorijalna i socijalno-ekonom-

ka analiza je izrađena i usvojena krajem ožujka 2021. Analiza je pokazala da budući program treba financirati projekte koji doprinose sljedećim ciljevima politika Europske unije: Pametnija Europa, Zelenija Europa, te Socijalna Europa. Također, provedene su javne konzultacije sa svim zainteresiranim dionicima u razdoblju od 21. svibnja do 8. srpnja 2021.

Nadalje, do kraja 2021. godine se predviđa podnošenje novog programa Europskoj komisiji na odobrenje, a usvajanje novog programa je predviđeno za ožujak ili travanj 2022. nakon odobrenja EK. Prvi poziv u sklopu novog programa se očekuje u prvoj polovici 2022. godine.

Žigmanov je istaknuo kako aktivno prate napredak procesa programiranja i provode pripreme aktivnosti za prijavu projekata na nove pozive za dostavu projektnih prijedloga u budućem Programu.

Ministrica Tramišak istaknula je kako je Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije spremno pružiti pomoć u vidu informiranja i prijenosa dobrih praksi te povezivanja partnera s obje strane granice, a pronaći će se i dodatni modeli pomoći Hrvatima u Vojvodini.

Uz Tomislava Žigmanova u razgovoru su sudjelovali i dopredsjednik HNV-a **Ladislav Suknović** i član DSHV-a **Srđan Vezmar**.

Lingvist Ranko Bugarski o »nepostojanju« hrvatskog, bosanskog i crnogorskog jezika

Anakrono i neznanstveno stanovište

»Ako je hrvatski samo srpski pod drugim imenom, onda su, uz štokavski, i kajkavski i čakavski dijalekti srpskog jezika, što je besmislica koju sigurno nitko ne bi prihvatio. Ovo anakrono i neznanstveno stanovište je najštetnije kad se plasira u udžbenicima, jer od školske omladine stvara mlade nacionaliste. Tada ovakvo privatno mišljenje postaje javni skandal, što se upravo dogodilo u ovom slučaju«, kaže Ranko Bugarski

Udžbenicima za srpski jezik za osmi razred osnovne škole navodi se da srpski, slovenski, makedonski i bugarski jezik pripadaju skupini južnoslavenskih jezika, a da »Hrvati, Bošnjaci i neki Crnogorci srpski jezik nazivaju hrvatski, bosanski, bošnjački i crnogorski«. Takva podjela, odnosno koji jezici se nazivaju južnoslavenskim jezicima je napisana prema uputstvu Odbora za standardizaciju srpskog jezika.

Redovitog profesora Filološkog fakulteta u Beogradu (u mirovini) **Ranka Bugarskog** pitali smo jesu li takvi navodi u udžbenicima točni? Mogu li se braniti lingvističkim argumentima?

»Takva podjela ne može se braniti lingvističkim argumentima, jer ona u osnovi i nije lingvistička nego politička, pri tome motivirana etničkim i jezičnim nacionalizmom. Ona je s lingvističkog stanovišta po sebi besmislena, jer je naprosto nemoguće imenom jednog jezika pokriti nekoliko njih; a ovo danas jesu službeno različiti jezici, iako ima različitih mišljenja o njihovom lingvističkom statusu i o odnosima među njima. Polazište ove inovacije, ponuđene u ime znanosti, jest stav da je u ovom krugu srpski jedini pravi, 'lingvistički' jezik, dok su ostala tri samo 'politički' ili

'simbolički' jezici, dakle politički izvedeni derivati srpskog, što navodno objašnjava njihovo svođenje na srpski pod različitim nacionalnim imenima. Opravdanje za ovakav postupak traži se u historijskoj okolnosti da svi oni vuku podrijetlo iz istog, istočnohercegovačkog novoštokavskog dijalekta srpskog jezika. Ta osnova najprije je kombinirana s jezičnim i kulturnim elementima hrvatskog naslijeđa, pa je u duhu Bečkog dogovora iz 1850. godine postupno normiran zajednički srpskohrvatski (hrvatski ili srpski) književni, potom i standardni jezik, i to uveliko zaslugom hrvatskih *vukovaca* na razmeđu 19. i 20. vijeka. Raspadom Jugoslavije taj jezik je administrativno rastočen na nacionalne komponente: iz njega je najprije izdvojen hrvatski, potom bosanski i najzad crnogorski, koji su se razili svaki na svoju stranu. U tom smislu srpski se može promatrati kao 'matični' jezik, ali to nikako ne znači da su preostala tri i danas samo srpski pod raznim imenima. Naime, svi su prošli, i još uvijek prolaze, kroz različite standardizacijske procese, stječući zasebne profile; srpski i hrvatski su distinktivno profilirani od samog početka, dok su bosanski i naročito crnogorski tek u ranim fazama standardizacije i afirmacije. Prema tome, tvrditi da je sve to i danas zapravo

Ни прасловенски jezik није био писани jezik. Њиме су говорили сва словенска племена, која су живела између река Одре и Лабе на западу и реке Волге на истоку. Писменост је код Словена почела да се развија тек после њихових сеоба на југ, запад и исток. Словенска jezička заједница тако се поделила на три групе: источнословенске, западнословенске и јужнословенске jezике.

Западнословенски jeзици	Јужнословенски jeзици	Источнословенски jeзици
пољски jezik чешки jezik словачки jezik горњолужичкосрпски jezik доњолужичкосрпски jezik	српски jezik словеначки jezik македонски jezik бугарски jezik	руски jezik белоруски jezik украјински jezik

Данас су по имену национални jeзици хрватски, црногорски и бошњачки jeзик, који су на лингвистичком плану искључиво варијанте вуковског српског jeзика.

Хрвати jeзик зову хрватским, Бошњаци босанским, а Црногорци црногорским.

Прасловенски је био изузетно сиромашан у поређењу са савременим jeзиком. Међутим, и такав је био довољно функционалан да обележи

ПРИЧАМО О РЕЧИМА

српски jezik, samo politički različito nazvan, znači inzistirati isključivo na historijskom prioritetu, a zanemariti velike promjene do kojih je došlo u jeziku, kulturi i znanosti tijekom posljednjih 150 godina. Osim toga, u danoj formulaciji se laički miješaju neki osnovni lingvistički pojmovi, time što se tu očito misli na standardne jezike, dok pojam 'južnoslovenski jezici', koji je predmet definicije, pripada genetskoj klasifikaciji jezika svijeta, što po definiciji obuhvaća te jezike u cijelosti, dakle sa svim njihovim dijalektima i eventualnim standardnim varijetetima. Dakle, ako je hrvatski samo srpski pod drugim imenom, onda su, uz štokavski, i kajkavski i čakavski dijalekti srpskog jezika, što je besmislica koju sigurno nitko ne bi prihvatio.»

Kako je moguće da Odbor za standardizaciju srpskog jezika u XXI. stoljeću izlazi s takvim stajalištima i to na tako ozbiljnom polju kao što je obrazovanje učenika u osnovnoj školi? Među ostalim, zna se i da je hrvatski jezik jedan od službenih jezika EU.

»Moguće je jedino u svjetlu dosljedne prakse tog Odbora kao jednog od bastiona srpskog jezičnog nacionalizma, čije osnovno uporište i jest viđenje srpskog kao izvornog i zapravo jedinog autentičnog jezika na nekadašnjem srpskohrvatskom jezičnom prostoru, dok ostala tri imaju samo simbolički značaj za svoje govornike, ali nisu samostalni lingvistički entiteti. Ovo anakrono i neznanstveno stanovište je najštetnije kad se plasira u udžbenicima, jer od školske omladine stvara mlade nacionaliste. Tada ovakvo privatno mišljenje postaje javni skandal, što se upravo dogodilo u ovom slučaju. Prosvjetne i političke vlasti i dalje oklijevaju, možda odmjeravajući što je veća šteta – da se greška prizna i ispravi, što bi u nečijem viđenju bilo ravno porazu, ili da se i dalje šuti dok bruka raste, u jalovoj nadi da će cijela afera vremenom ipak biti zaboravljena. A što se tiče hrvatskog kao službenog jezika EU, to je za svaku pohvalu, ali skandal ne bi bio manji i da on nema tu vrstu međunarodnog priznanja.»

Protura li se takvim stajalištima-sadržajima jezični hegemonizam, osjećaj premoći uz istodobno nipodaštavanje drugoga i drugačijega u glavama djece?

»U pravu ste, takvo nakaradno komparativno vrednovanje 'svog' i 'tuđeg' protivno je svim principima humanističkog obrazovanja, jer u dječje mozgove usađuje stereotipe i predrasude koje u njihovom kasnijem životu mogu poprimiti opasne razmjere i na drugim poljima, iako su jezik i pismo posebno pogodan teren za usvajanje i iskazivanje duboko pogrešnih stavova prema drugim ljudima, zajednicama i vrednosnim sustavima.»

Zaboravlja li se kako će se upornim nametanjem politike jezičnoga unitarizma određene postojeće napetosti u regiji prije uvećati nego smiriti? Pokušajte samo zamijeniti uloge i zamisliti da u hrvatskim udžbenicima stoji da su srpski, bosanski i crnogorski druga imena za hrvatski jezik te da pripadnici tih manjina to moraju učiti.

»Svako nametanje, kao i ekstremizam bilo koje vrste, strano je samoj prirodi jezika i ometa njegovo normalno funkcioniranje. Standardni jezik je neophodan civilizacijski instrument modernih društava, ali njegova naglašena ideologizacija kao jedinog ispravnog jezičnog varijeteta za sve govornike i u svim situacijama, kakva je uobičajena u našim sredinama, izrazito je štetna zato što degradira nestandardne varijetete kao što su dijalekti i žargoni, a time – što je još gore – i same njihove korisnike. Ako je, pak, riječ o odnosima između jezika, iz vlastitog iskustva znamo da politika unitarizma po pravilu izaziva otpore, ali i da politika separatizma ima negativnih posljedica uslijed slabljenja komunikacijskih, kulturnih i političkih veza među narodima. A što se mene tiče, nemam potrebu zamišljati nekakvu obrnutu situaciju, budući da sam i ovu sada stvorenu već okarakterizirao kao dovoljno apsurdnu.»

Zvonko Sarić

Jesenska berba i žetva

Gnojivo i dizel pojeli zaradu

»Kroz ruke poljoprivrednika će proći više novca, ali kada podvuku crtu pitanje je hoće li im ostati isto novca ili manje nego prošle godine«, kaže Pavle Kujundžić * »Urea je brutalno skupa – 115 dinara, a prije godinu dana bila je 39 dinara«, kaže Tomislav Vuković

Sredinom ovog tjedna, kada smo zaključivali ovaj broj *Hrvatske riječi*, cijene žitarica na Produktnoj burzi i dalje su rasle. Cijena kukuruza bila je 27,5 dinara, soje 78, a pšenice 29,5 dinara po kilogramu, bez PDV-a. Ukoliko bi se usporedba pravila samo s prošlogodišnjim cijenama, moglo bi se reći da poljoprivrednici trebaju biti zadovoljni. Prije godinu dana burzanska cijena kukuruza nije išla iznad 20 dinara, cijena soje bila je 46 dinara, a pšenica se prodavala za 22 dinara. Međutim, ukoliko se cjenovni skok usporedi s prinosima ove

jeseni, ali i s cijenama potrebnim za zasnivanje nove proizvodnje, kalkulacije su sasvim drugačije.

Cijene na maksimumu

U usporedbi s početkom žetve 2020. godine soja je duplo skuplja, a kukuruz je skuplji za oko 70 posto. »Srbija je dio svjetskog tržišta soje i naše cijene prate svjetske cijene ove uljarice. Cijena kukuruza nije uzrokovana samo kretanjima na svjetskom tržištu već na tu cijenu

utječe više faktora. Među ostalim, prijelaznih zaliha na početku žetve kukuruza gotovo da nije bilo, pa je pojačana potražnja za kukuruzom bila i na domaćem i na svjetskom tržištu. Kako će se dalje kretati cijena kukuruza? To se teško može predvidjeti. Može biti i viša, ali na kraju žetve, kada se bude znalo kojim količinama se raspolaže, može se dogoditi da cijena bude niža. U ovim trenucima proizvođači prate situaciju na tržištu i procjenjuju kada je za njih najpovoljniji trenutak za prodaju. Prethodne godine, tijekom i neposredno poslije žetve, bilo je prodano 50 do 60 posto soje. Ove godine taj procent još nije dostigao 50 posto, što znači da poljoprivrednici očekuju da će cijena biti veća od ove trenutačne. Još jedan razlog slabije prodaje soje i kukuruza je činjenica da su ove godine u vrijeme žetve i pšenica i kukuruz imali dobru cijenu, što je omogućilo poljoprivrednicima da svoje dospjele obveze pokriju iz te proizvodnje», kaže direktor somborske kompanije *Meteor comerc* **Jeca Ilić**.

»Kukuruz je sada u jeku skidanja s njiva 28-29 dinara, a čuo sam da se negdje već plaća i 30 dinara. Za čiste ratare to je dobro. Prinosi jesu ove godine niži, ali mislim da to nema utjecaja na cijenu već je globalni trend povećanja cijene. Neke su priče da veliki fondovi više novca sada ulažu u kupovinu hrane. Činjenica je da ja ovako visoke cijene ne pamtim. Ali, događalo se da u vrijeme skidanja usjeva s njiva cijene budu visoke, pa onda u veljači ili ožujku naglo padnu. Nadam se da se to neće dogoditi ovoga puta. Treba napraviti dobru procjenu – prodati rod sada ili čekati. Mi uvijek mislimo bit će još bolje, ali to je rizik«, kaže poljoprivrednik iz Subotice **Pavle Kujundžić**.

Ali rast ne bilježe samo cijene ratarskih proizvoda već ih prati i rast cijena mineralnog gnojiva i pogonskog goriva. Ono što najviše zabrinjava poljoprivrednike je mineralno gnojivo koje je poskupjelo čak tri puta.

»Miješani tri puta 15 je oko 65 dinara po kilogramu, a urea je brutalno skupa – 115 dinara, a prije godinu dana bila je 39 dinara. Po ovim cijenama mineralnog gnojiva bolje je imati 20 posto manji rod nego bacati skupo gnojivo«, kaže poljoprivrednik iz salaša Gradina **Tomislav Vuković**.

Nagli rast cijene uree uzrokovan je povećanjem cijene plina, pa je jedan dio tvornica i zatvoren, što je razlog nestašice ove vrste mineralnog gnojiva.

Rodilo oko prosjeka

Ukoliko se jesenska berba promatra samo kroz ostvarene prinose, ocjena bi bila da je to jedna prosječna godina.

»Državni prosjek kukuruza je 4,5 tona po jutru, ali za regiju zapadne Bačke to je malo, jer je naš prosjek oko 6 tona po jutru. Ove godine to je 4,5 do 5 tona. Soja je rodila oko 2 tone po jutru, pa i 2,3 tone i na ove sadašnje cijene soja je ove godine i bila najprofitabilnija kultura«, kaže Vuković.

Zabrinjavajuća kvaliteta kukuruza

Ono što će poljoprivrednicima biti problem narednih mjeseci jest sačuvati kukuruz, budući da je dobar dio kukuruza napao štetnik kukuruzni plamenac, a to je štetnik koji pravi hodnike u klipovima, oštećuje zrna što postaje idealno mjesto za razvitak gljiva. Osim kukuruznog plamenca, na kukuruzu se vide i oštećenja od pamukove sovice. Dio klipova nije završio oplodnju i umjesto punih zrna na vrhovima klipova formirana su mala zrna gdje se formira plijesan.

»Otkupljivači, skladištari i poljoprivrednici koji će čuvati kukuruz moraju dobro očistiti skladišta i silose. U njima je zaostala sitna prašina puna spora gljiva, a na oštećenim zrnima lako se prenose zaraze. Drugo što je važno jeste da se skladišti samo suh ukukuruz, a to znači da vlaga mora biti manja od 16 posto. Ako ga skladištimo vlažnog, bit će pojave plijesni, nagomilavanja toksina. Ukoliko na njivama imamo više pljesnivih zrna, to treba odmah trošiti. Može za ishranu krupne stoke, opasno je kod prasadi i suprasnih krmača«, kaže dr. sc. **Stevan Maširević**.

»U regiji Subotice prinosi kukuruza su šaroliki, od 2,5 tona po hektaru, pa do 6, a ima njiva i sa 7 tona po hektaru. Dio Đurđina, Bajmaka i Žednika je dobio više kiše pa su tu malo bolji prinosi. Kiša s početka listopada prekinula nas je i u berbi i žetvi kukuruza, ali čim su kiše stale i malo se prosušilo nastavili smo posao. Kukuruz koji se sada skida ima zadovoljavajuću vlagu, oko 15 posto«, kaže Kujundžić.

U Srbiji je proljetos kukuruzom zasijano oko milijun hektara, a sojom 220.000 hektara.

Jeftina stoka jede skupu hranu

I dok čisti ratari mogu biti zadovoljni ovogodišnjim cijenama, oni koji se bave stočarstvom u velikom su problemu. S jedne strane ostvaren je manji rod, a s druge strane i ono što je rodilo skupo košta, a cijena tovnih svinja, bikova i mlijeka ne prati taj cjenovni skok. Od Pavla Kujundžića doznajemo da su cijene tovljenika u Subotici oko 160 dinara, a tovnih bikova 2,15 eura po kilogramu. U Somboru su cijene nešto bolje pa se tovljenici mogu prodati za 180 dinara, a posljednje isporuke utovljenih bikova bile su po 2,3 eura.

»Vidimo s druge strane da su u mesnicama podignute cijene i s tim maloprodajnim cijenama trgovina bi istrpje-

Zakašnjela sjetva

Iako su preporučani optimalni rokovi za ozimu sjetvu od 5. do 25. listopada, veći dio pšenice ove godine bit će posijan van tih rokova. Poljoprivrednici u tome ne vide problem, jer kažu već godinama unatrag sjetva je pomjerena van preporučenih rokova. Dobra cijena pšenice iz ovogodišnje proizvodnje neće potaknuti ratare da povećaju površine pod pšenicom. To potvrđuju i zalihe sjemenske pšenice koje još postoje u zadrugama.

la i cijenu tovljenika od 200 dinara i 2,5 eura za bikove«, kaže Kujundžić.

»Pričaju o cijeni bikova od 2,4 eura za kilogram žive mjere, ali to su samo priče, jer nisam čuo da je i jedno grlo prodano po toj cijeni. S ovim cijenama stočne hrane i sijena bikovi bi morali koštati 2,7 eura po kilogramu. Mi smo za 60-70 posto jeftinijim kukuruzom i sojom koja je bila dvostruko jeftinija prije dvije i pol godine bikove prodavali za 2,3 eura. Dakle, po istoj cijeni po kojoj ih prodajemo i danas kada su i kukuruz i soja drastično skuplji«, zaključuje Vuković.

Z. V.

HKU Antun Sorgg na Poljoprivrednom sajmu u Breškama

Njegujući dobru poslovnu suradnju i sada već prijateljske odnose, članovi HKU *Antun Sorgg* iz Vajske i ove su godine bili sudionici 15. Poljoprivrednog sajma u Breškama kod Tuzle u BiH.

Članovi udruge su se na ovogodišnjem sajmu, čiji su sudionici već nekoliko godina, predstavili s dijelom svojih narodnih nošnji i opreme, a također su predstavili i dio proizvoda ženske sekcije *Vridne ruke*. U kategoriji prirodnih sokova, sirup od bazge, osvojili su prvo mjesto.

Na trodnevnom sajmu svoje proizvode je predstavilo 55 izlagača iz Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Srbije.

Osim izložbenog dijela, u okviru sajma održan je i dvodnevni međunarodni stručni skup »Tradicionalni proizvodi i usluge u funkciji ruralnog razvoja i turizma«.

Osim stručnog skupa, organizirane su i aktivnosti koje su upotrijebili stručnjaci iz prakse, koji su govorili o pozitivnim primjerima kada je u pitanju poljoprivredna proizvodnja, seoski turizam i sam obrt u poljoprivredi. Zapažen nastup na spomenutom sajmu imala je i članica udruge **Katica Barukčić** koja je drugoga dana imala predavanje na temu uzgoja jagoda na otvorenom. Kako je istaknuo predsjednik Udruženja poljoprivrednika TK **Ilija Stojak**, cilj sajma je promoviranje tradicionalnih proizvoda, ruralnog turizma, razvoja sela i poljoprivredne proizvodnje, odnosno cjelokupnog ruralnog razvoja.

Ovaj sajam udruga *Antun Sorgg* je iskoristila i da održi nekoliko sastanaka na temu daljnje suradnje u području kulture, odnosno povezivanja s udrugama iz ovoga dijela Bosne i Hercegovine. Ono što je već sada dogovoreno je da udruga početkom kolovoza sljedeće godine organizira hodočašće u Breške, u Gradovrh odakle su naši preci prije više od tri stoljeća krenuli u ove krajeve.

Poljoprivredni sajam u Breškama održan je od 22. do 24. listopada, a uz članove udruge *Antun Sorgg* bili su i njen predsjednik **Mladen Šimić** i dopredsjednik HNV-a **Željko Pakledinac**.

A. Š.

Preradovićeva 13, 24000 Subotica; tel./fax. +381 24 554 623
e-mail: ured@hmv.org.rs www.hmv.org.rs

Temeljem članka 6. Pravilnika o priznanjima Hrvatskog nacionalnog vijeća u Republici Srbiji od 4. listopada 2013. godine s izmjenama i dopunama od 2. prosinca 2013. godine, Hrvatsko nacionalno vijeće u Republici Srbiji (u daljnjem tekstu: Vijeće), upućuje

JAVNI POZIV

za podnošenje prijedloga za dodjelu priznanja
Hrvatskog nacionalnog vijeća u Republici Srbiji za 2021. godinu

Poziv se upućuje za dodjelu sljedećih priznanja:

- priznanje »Ban Josip Jelačić« za društveni rad u hrvatskoj zajednici;
- priznanje »Dr. Josip Andrić« za doprinos hrvatskoj kulturi;
- priznanje »Pajo Kujundžić« za doprinos obrazovanju na hrvatskom jeziku.

Uz obrazloženi prijedlog za dodjelu priznanja na hrvatskome jeziku u pisanom obliku, potrebno je dostaviti dokumentaciju kojom se dokazuju navodi iz prijedloga, te kratak životopis predloženoga kandidata.

Podnositelji prijedloga mogu biti sve pravne i fizičke osobe.

Prijedlozi se dostavljaju putem preporučene poštanske pošiljke ili osobno u zatvorenoj kuverti na adresu: Hrvatsko nacionalno vijeće u Republici Srbiji, Preradovićeva br. 13, 24000 Subotica, s naznakom »Za javni poziv za dodjelu priznanja«.

Rok za dostavljanje prijedloga je najkasnije do 19. studenoga 2021. godine.

Podnesene prijedloge razmotrit će Povjerenstvo za dodjelu priznanja Hrvatskog nacionalnog vijeća i svoje prijedloge za dodjelu priznanja dostaviti Vijeću koje donosi odluku o priznanjima.

Imena dobitnika priznanja biti će objavljena u listu *Hrvatska riječ*, na internetskim stranicama Vijeća i Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata, te drugim sredstvima javnoga priopćavanja.

Priznanja će biti svečano uručena 15. prosinca 2021. godine na obilježavanju praznika hrvatske zajednice u Republici Srbiji.

predsjednica Hrvatskog nacionalnog vijeća u Republici Srbiji Jasna Vojnić

Nataša Dragojlović, koordinatorica Nacionalnog konventa o EU

Izveštaj sam po sebi ne može ubrzati, niti usporiti reforme, naročito ne može natjerati države da rade dio posla na koji su se same obvezale i prema EU i prema vlastitim građanima. I kritike i pohvale koje sadrži Izveštaj, trebale bi na politički zrele države djelovati stimulativno. Dio šire, ali i uže stručne javnosti jest umoran od ponavljanja istih preporuka, naročito kada je riječ o onim bazičnim reformama i principima, poput vladavine prava ili slobode medija. Više od polovice naših preporuka je Vlada prihvatila, a daleko više naših ocjena i prikaza stanja našlo je mjesto i u izvještaju Europske komisije

Čarobni štapić nije u rukama Europske komisije

Intervju vodila: Jasminka Dulić

Nacionalni konvent o EU u Srbiji postoji od 2006. godine kada je obrazovano šest radnih grupa koje su pratile primjenu Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju u njegovim najvažnijim segmentima. Struktura, koja je tada postavljena, prilagođavala se vremenom i razvijala, tako da omogućiti praćenje pregovora s EU u skladu s dinamikom pregovaračkog procesa, kaže koordinatorica Nacionalnog konventa **Nataša Dragojlović**, koji je za više od petnaest godina prošao nekoliko faza prije nego što je i službeno postao savez više od 750 organizacija članica s osnovnom misijom da budu aktivna podrška procesu pristupanja Srbije u EU.

S njom smo razgovarali o Izveštaju Europske komisije koji je nedavno objavljen o napretku Srbije ka punopravnom članstvu u EU i u kojem je Srbiji preporučeno otvaranje dva nova klastera u pristupnim pregovorima, nakon dvije godine zastoja u otvaranju novih poglavlja. To su klasteri 3 – Konkurentnost i rast i klaster 4 – Zelena agenda i održiva povezanost.

U Izveštaju se, među ostalim, poziva Srbija da uloži dodatne napore i pridonese postizanju sveobuhvatnog pravno obvezujućeg sporazuma o normalizaciji odnosa s Kosovom i ocjenjuje da je u Srbiji politička klima i dalje polarizirana, da političari koriste zapaljivu retoriku protiv

neistomišljenika, a da je u reformi državne uprave i pravosuđa zabilježen samo ograničen progres. U Izvještaju se ukazuje i da je potrebno stvoriti okruženje pogodno za razvoj i financiranje civilnog društva koje je i dalje meta napada, uključujući i u parlamentu. Dragojlović kaže da, kada zaista postoji politička volja da se društvo mijenja, a konsenzus u društvu oko toga što je cilj, onda izvještaji Europske komisije služe kao korektiv, daju smjernice i pomažu da se bolje razumije kako nas vidi druga strana i što od nas očekuje. Drugim riječima: da Izvještaj sam po sebi ne može ubrzati, niti usporiti reforme.

► **Europska komisija je nedavno objavila izvještaje o napretku Srbije kao i ostalih pet zemalja zapadnog Balkana (Albanija, BiH, Crna Gora, Kosovo i Sjeverna Makedonija). Što donose izvještaji ove godine?**

Izvještaji Europske komisije, kao i svake godine, donose prikaz stanja u svim područjima koje je važno reformirati prema točno određenim kriterijima, donose ocjenu ispunjenosti tih kriterija ili mjerila i preporuke na čemu se dalje treba raditi. Taj izvještaj je slika stanja i reformi u svakoj od država koje su same iskazale volju da postanu članice Europske unije i same odredile rokove u kojima mogu dostići postavljene standarde.

► **Kakav je značaj i utjecaj na društvene i političke promjene ovih izvještaja? Drugim riječima: imaju li ocjene koje se iznose snagu da utječu na pozitivne promjene i reforme u zemljama kandidatima?**

Trebalo bi da same države kandidati za članstvo kreiraju politike tako da se reforme ubrzano i nesmetano provode. Kada zaista postoji politička volja da se društvo mijenja, a konsenzus u društvu oko toga što je cilj, onda izvještaji Europske komisije služe kao korektiv, daju smjernice i pomažu da se bolje razumije kako nas vidi druga strana i što od nas očekuje. Izvještaj sam po sebi ne može ubrzati, niti usporiti reforme, naročito ne može natjerati države da rade dio posla na koji su se same obvezale i prema EU i prema vlastitim građanima. I kritike i pohvale koje sadrži Izvještaj trebale bi na politički zrele države djelovati stimulativno.

► **Pojedini komentatori postavljaju i pitanje imaju li ovakvi izvještaji smisla u kontekstu da oni više ne privlače tolike pažnje, ocjene se ponavljaju, države se ne reformiraju, a i ulazak u EU je neizvjestan čak i kad se ispune svi uvjeti. Kakvo je Vaše mišljenje?**

Dio šire, ali i uže stručne javnosti jest umoran od ponavljanja istih preporuka, naročito kada je riječ o onim bazičnim reformama i principima, poput vladavine prava ili slobode medija. Svi se pitamo ima li to više smisla ali neke stvari se ipak popravljaju zahvaljujući procesu pristupanja Europskoj uniji. Izvještaj može ukazati, ali samo vlade mogu realno promijeniti stvari na terenu i ispunjavati obveze. Europska komisija i građani su tu da kontroliraju, ocjenjuju i nastave da inzistiraju na dostizanju standarda. Čarobni štapić nije u rukama Europske komisije.

► **Nacionalni konvent o EU je platforma civilnog društva koja prati, analizira i ocjenjuje napredak u procesu pristupanja. Kolika je snaga i utjecaj konventa u ovome procesu? Kako on funkcionira?**

Nacionalni konvent o EU

Nacionalni konvent o Europskoj uniji je platforma civilnog društva koja zastupa interese građana Srbije u svim fazama procesa europskih integracija. Ovaj savez udruga nastao je s ciljem da održava i unaprijeđuje dijalog između predstavnika državne administracije, političkih partija, nevladinih organizacija, stručnjaka, privrede, sindikata i profesionalnih organizacija o pristupanju Srbije Europskoj uniji. Misija Konventa, kako su je definirali, je da prate, analiziraju i ocjenjuju napredak u procesu pristupanja, zagovaraju i građanima i građankama Srbije prezentiraju dobiti i troškove članstva u EU. Zajedno s više od 750 organizacija članica predstavljaju najveću organiziranu podršku integraciji Srbije u EU.

Konvent u Srbiji postoji od 2006. godine kada je obrazovano šest radnih grupa koje su pratile primjenu Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju u njegovim najvažnijim segmentima. Struktura, koja je tada postavljena, prilagođavala se vremenom i razvijala, tako da omogućiti praćenje pregovora s EU u skladu s dinamikom pregovaračkog procesa. Kada su pregovori sa Srbijom otvoreni, formirane su radne grupe koje prate svih 35 poglavlja, članstvo je od prvobitnih stotinjak organizacija civilnog društva naraslo na preko 800 NVO, fakulteta, instituta, sindikata, profesionalnih udruga. Tražili smo od Parlamenta i Vlade da nas kao civilnog aktera zainteresiranog za pregovore uključe u obavezne procedure konzultiranja. Takve procedure su kreirane kako bi se organizacije uključene u Konvent konzultirale pravovremeno i da bi čitav proces bio transparentniji. Zahvaljujući tome danas je Konvet prepoznat kao akter i od Vlade i Europske unije, na čije se analize i procjene oslanjaju i u Beogradu i u Bruxellesu. Samo u prethodne dvije godine održano je 111 sastanaka naših radnih grupa, na tehničkom i najvišem političkom nivou. Sudjelovali smo u odobravanju svih pristiglih pregovaračkih pozicija, akcijskih planova i strategija koje se kreiraju ili provode na putu integracije

► **Uvažavaju li se analize i ocjene Konventa? Koliko vas uvažavaju u Bruxellesu, u EU, a koliko »kod kuće«, u Srbiji?**

Rezultati našeg monitoringa, ocjena napretka i glavne preporuke sadržane su u Godišnjoj knjizi preporuka, koja je publicirana još u srpnju, dakle prije Izvještaja Europske komisije. Konvent je ne samo najveća platforma civilnog društva u regiji nego i jedini mehanizam u Srbiji koji omogućuje živ dijalog svih aktera u ovom procesu: i Vlade i EU i građana. Snagu i utjecaj egzaktno mjerimo. Više od polovice naših preporuka je Vlada prihvatila, a daleko više naših ocjena i prikaza stanja našlo je mjesto i u izvještaju Europske komisije.

► **Europska komisija je u izvještaju za Srbiju preporučila otvaranje dva nova klastera, što će biti prvi put nakon dvije godine da će se Srbiji otvoriti nova poglavlja. To je pozitivna vijest, zar ne?**

Vijest je očekivana i pozitivna. To je još ljetos bilo jasno. Ukoliko bi se ovo stanje letargije i tapkanja u mjestu nastavilo, to bi imalo trajne posljedice po ionako spore reforme u Srbiji. Otvaranjem klastera će se ponovo mobilizirati i motivirati administracija da reforme provodi. Pregovori po klasterima će omogućiti i drugačije pristupe i sagledavanje veze i međusobne uvjetovanosti srodnih poglavlja. U konventu već imamo pet multisektorskih radnih grupa koje su sličan posao počele raditi mnogo prije kreiranja nove metodologije i uvođenja klastera.

► U svom autorskom tekstu za *Novi magazin* ocijenili ste da se za dvadesetak godina malo toga promijenilo u pristupu prema provođenju svega onoga što je potrebno da postanemo punopravna članica EU, odnosno da sve ostaje na deklaratornom nivou. Koji su razlozi tome? Zašto smo stalno na početku?

Nismo baš stalno na početku. Krećemo se, ali jedan korak naprijed, pa nazad dva. Donesemo dobar zakon, ali nikako da promijenimo Ustav. Umjesto toga donosimo podzakonske akte koji blokiraju primjenu zakona. Deklaratorno svi su za ulazak Srbije u EU: sve vlade od 2000. godine do danas, Europska komisija i države članice od Soluna do Brda kod Kranja, građani su također za, ali nema političke volje ni spremnosti ni kod jednog aktera da odlučno krene u ključne reforme koje će omogućiti visok stupanj demokracije, vladavine prava i slobodnu tržišnu utakmicu.

► U kojoj mjeri sama EU, problemi unutar nje same i posljedično njen odnos prema proširenju utječu na zastoj u reformama, a u kojoj mjeri je odgovornost na državama kandidatima?

Odgovornost je naizgled podjednaka, ali zapravo je više na državama kandidatima. S druge strane, propuštene su brojne prilike prije izbijanja ekonomske krize 2008. godine da se maksimalno iskoristi potencijal pret-

pristupnog perioda, otvore pregovori i krene u reforme. EU se onda suočila s nizom kriza koje su je zapljusnule sa svih strana u nekoliko valova: migrantska, kriza eura, a sada i kriza liderstva, pa pandemija, porast populizma i suverenističkih vlada... u tijeku je rasprava o budućnosti Europe, pa ostaje da se vidi kakvi će biti odgovori institucija Europske unije na sve nove i stare izazove njenom ustrojstvu, demokraciji i blagostanju.

► Ocijenili ste da su EU i njene države članice na kraju 20. stoljeća napravile niz strategijskih grešaka, a da je ova Europska komisija sebe legitimizirala kao »više geopolitičku« što je, kažete, preduvjet za strategijsko promišljanje na realpolitičkim osnovama. Pobjasnite nam, molim Vas, ovu ocjenu.

Potrebno je samo pogledati geografsku kartu i jasno je svakome da je za Europu najbolje da bude zaokružena, cijela i jedinstvena. Ne morate biti vrstan geostrateg da to zaključite – da zapadni Balkan ne treba i ne smije ostati izvan granica Unije i postati njen trajni neuspjeh i slabost. Strategijska autonomija, projektiranje meke moći, širenje europskih vrijednosti i kredibilitet na globalnoj sceni prvo se pokazuju na zapadnom Balkanu, dakle u svom dvorištu. Ako na kraju XX. stoljeća, to jest prije Maastrichta, i nije bilo dovoljno instrumenata da se adekvatno intervenira i spriječe ratovi, pitamo se je li moguće da je i danas, poslije 30 godina, isto. Trebalo bi zato podsjećati i EU što su sve posljedice nečinjenja, koje bi se mogle odraziti i na njenu sigurnost.

► Koliko danas vladajući političari i stranke, a koliko građani Srbije podržavaju pridruživanje Srbije EU?

Deklaratorno i jedni i drugi podržavaju članstvo Srbije u EU. Ali u usporedbi s drugim državama kandidatima za članstvo ta je podrška u Srbiji znatno manja, zbog negativnih iskustava s državama članicama EU u prošlosti. To se jasno vidi iz istraživanja javnog mnijenja. Građani Srbije vjeruju da je EU prema nama bila i ostala nepravедna, da su na slučaju Srbije izigrane sve vrijednosti i principi na kojima počiva EU. Druga polovica građana vjeruje da se usprkos tome Srbija mora i treba reformirati i pridružiti se članstvu u EU što prije i po svaku cijenu. Utjecaj na tako polarizirano društvo i političke aktere vrše i drugi koji bi da projektiraju svoju moć u ovoj regiji, a imaju različite interese. Europska unija samo u Srbiji, nažalost, ima konkurenciju. To je cijena strategijskih grešaka i Europske unije i svih srpskih vlada. Ceh na kraju plaćaju građani koji ne mogu ostvariti svoja prava, koji dišu zagađen zrak, nemaju odgovarajuću zdravstvenu i socijalnu zaštitu niti dovoljno sloboda. Puno je posla za sve aktere da se to ispravi: i za vladine i nevladine, ali i za samu Europsku uniju. Mi smo u Konventu svoj dio posla uradili, bilo bi dobro da oni koji zaista odlučuju počnu realno provoditi ono što deklaratorno zastupaju.

Muzej hvarske baštine

Riznica otočke kulture

U sastavu muzejske ustanove iz gradića Hvara su ljetnikovac Hanibala Lucića, ostaci nekadašnje dominikanske crkve sa zvonikom sv. Marka, galerija Arsenal i Hvarsko povijesno kazalište

Otkrivanje slojeva prošlosti što je otok Hvar ostavila bremenit kulturom i baštinom nalikuje neprekidnoj potrazi za blagom. Dvadeset i četiri stoljeća urbanog života ostavila su traga u kamenu, u otočkim spomenicima i građevinama, ali i u svim granama umjetnosti i svakodnevnog života.

Ovoga puta ćemo predstaviti Muzej hvarske baštine, muzejsku ustanovu iz gradića Hvara. Opći, zavičajni Muzej hvarske baštine osnovan je 2000., kao pravni sljednik ranijih ustanova, Historijskog arhiva (1951.) i Centra za zaštitu kulturne baštine otoka Hvara (1965.). Idejni začetnik ustanove i prvi direktor je bio dr. **Niko Duboković**. U sastavu muzeja su ljetnikovac **Hanibala Lucića**, ostaci nekadašnje dominikanske crkve sa zvonikom sv. Marka, galerija *Arsenal* i Hvarsko povijesno kazalište. O radu muzeja razgovarali smo s ravnateljicom ove ustanove **Nives Tomasović**.

Muzejsko sjedište

»Redovan rad muzeja financira Osnivač Splitsko-dalmatinska županija, ali i Grad Hvar i Ministarstvo kulture, namjenskim sredstvima na temelju posebnih ugovora. Naime, početkom 90-ih godina 20. stoljeća Hrvatska,

sukladno zakonu, osnivačka prava nad Centrom predaje Gradu Hvaru, koji ih potom prepušta Splitsko-dalmatinskoj županiji. Muzej hvarske baštine je javna ustanova koja prvenstveno sakuplja, čuva i štiti muzejsku građu i dokumentaciju, baštinske lokalitete i nalazišta. Također i osigurava dostupnost građe publici svih dobni skupina, a svoju djelatnost zasniva na očuvanju i prezentaciji prirodne i kulturne, materijalne i nematerijalne baštine otoka Hvara. Muzej ima živu izdavačku i izložbenu djelatnost«, kaže Nives Tomasović i navodi kako su Historijski arhiv, a zatim i Centar imali prvo sjedište u zgradi *Arsenala* u Hvaru, a 1970. sjedištem postaje ljetnikovac Hanibala Lucića, gdje je i danas.

»Renesansni ljetnikovac Hanibala Lucića, nevelika, ali elegantna vila s dvije jednokatne zgrade i perivojem nalazi se u istočnom dijelu Hvara, gdje već počinju polja i njive. Pjesnik i književnik Hanibal Lucić gradio ju je nakon izgnanstva zbog pučkog ustanka, oko 1530. godine. Nasljednici Hanibala Lucića, sin **Antun** i potom nevjesta **Julija Gazarović**, unuka **Petra Hektorovića**, koristili su ljetnikovac, a Julija ga ostavlja zakladi crkvenih pjevača. Neko vrijeme u njemu su stanovali svećenici, ali i zgrade i perivoj bili su do 20. stoljeća potpuno zapušteni, a kuće ruševne. Istočna zgrada, obnovljena

početkom 50-ih godina 20. stoljeća, donedavno je služila kao arhivsko spremište, a danas je u njoj smješten stalni postav. U kasnije uređenoj zapadnoj zgradi smješteni su uredi, stručna knjižnica, operativni arhiv te više muzejskih fondova. Od 2013. do 2016. adaptiran je i ruševni dio zapadne zgrade na sjevernoj strani kuće za potrebe smještaja arhiva i knjižnice. Dakle, u zapadnoj su zgradi smješteni povijesni arhiv, knjižnica i sjedište ustanove. U istočnoj su kući ljetnikovca dva muzejska posta otvorena za posjetitelje. Na katu istočne kuće je salon Hanibala Lucića, namješten starinskim posobljem, starim knjigama i umjetninama, među kojima je i portret pjesnika, rad nepoznatog autora koji prikazuje Lucića kada je imao 62 godine«, kaže Nives Tomasović.

Muzejska građa

Muzej je svoju građu sistematizirao u 16 zbirki. Zbirke Muzeja hvarske baštine su: Arheološka zbirka, Hidroarheološka zbirka, Numizmatička zbirka, Zbirka kamenih ulomaka – lapidarij, Zbirka starih karata i veduta, Zbirka prirodoslovnog kabineta dr. *Grgur Bučić*, Zbirka raritetnih knjiga, Zbirka fotografija, Zbirka razglednica, Zbirka povijesnih dokumenata Hvarske komune, Zbirka predmeta, slika i posoblja salona Hanibala Lucića, Zbirka suvremene umjetnosti, Zbirka komunalne i pomorske prošlosti Hvara, Zbirka Hvarskog povijesnog kazališta, Dokumen-

»Galerija moderne umjetnosti djeluje od 1957. godine, stalni postav koji je osmislio **Grgo Gamulin**. Sadrži djela hrvatskih umjetnika šestog i sedmog desetljeća 20. stoljeća, To je bio vrlo dinamičan period u hrvatskoj umjetnosti koji je iznjedrio mnoge istaknute umjetničke osobnosti, kao što su **Masle, Pulitika, Kaštelančić, Ivančić, Petlevski, Stančić, Kinert, Šimunović, Gliha, Murtić** i drugi. Muzej planira proširiti umjetničku zbirku, pa će tako u umjetničkoj zavičajnoj zbirci biti zastupljeni ne samo klasici hrvatske moderne i suvremene umjetnosti porijeklom s Hvara, kao što su **Juraj Plančić i Ivo Dulčić**, zatim manje poznati kipari, suvremenici i suradnici **Ivana Meštrovića, Juraj Škarpa i Šime Dujmović** već nove generacije suvremenih umjetnika, spomenimo Jurja Dobrovića i Tatjanu Radovanović, a od srednje generacije, kipare **Slavomira Drinkovića, Kažimira Hrastu, Peruška Bogdanića**, strip umjetnike **Alema Ćurina i Magdu Dulčić** do novih generacija mladih umjetnika koji žive i rade na otoku«, kaže Nives Tomasović i naglašava kako je Grad Hvar jedno je od najposjećenijih turističkih mjesta u Hrvatskoj, a sam otok uvršten je među deset najljepših otoka u svijetu.

»Turistička privreda na kojoj se zasniva ekonomski prosperitet otoka uvelike počiva na raznovrsnom i bogatom kulturnom naslijeđu a upravo kulturno naslijeđe, njegovo očuvanje, prezentacija i unapređenje djelokrug su rada Muzeja hvarske baštine.«

tarna zbirka Mali fondovi i Hemeroteka. Muzej ima i muzejsku knjižnicu s oko 6.000 naslova periodike i knjiga. A što posjetitelji mogu vidjeti? U ovom trenutku Muzej osigurava dostupnost samo ljetnikovca Hanibala Lucića, jer su ostali navedeni prostori zatvoreni radi postupaka obnove ili još nisu privedeni muzejskoj svrsi nakon obnove.

»Muzej je do početka obnove 2006. bio stručnim voditeljem Hvarskog povijesnog kazališta i galerije *Arsenal* koji se nalaze na katu. *Arsenal* je najznamenitiji hvarski spomenik. *Arsenal* je jednokatna građevina pravokutnog tlocrta, pokrivena dvovodnim krovom. Služila je kao brodogradilište i spremište za općinsku ratnu galiju. Sagrađena je u drugoj polovini 16. stoljeća u dnu luke, na mjestu ranijeg arsenala koji se spominje od kraja 13. stoljeća. Prizemlje je jedinstven proctor, a kat je bio podijeljen na dva jednaka dijela. Početkom 17. stoljeća uređeno je kazalište na istočnom dijelu kata i dograđen je fontik, magazin za pohranu općinskih zaliha žita i ulja, na sjevernom dijelu prizemlja. Tijekom 19. stoljeća izvedene su značajne preinake glavnog, zapadnog pročelja i terase nad Fontikom. *Arsenal* je jedna od najvećih predindustrijskih zgrada nekadašnje mletačke Dalmacije, dakle zgrada je povijesnog brodogradilišta, koje je djelovalo stoljećima, obuhvaćalo je zgradu i okolna zemljišta, bio je okružen radionicama. Ni nakon dugotrajne obnove spomenik još nije dobio svoj konačni prezentacijski sloj koji uključuje stalni postav posvećen komunalnoj i pomorskoj prošlosti Hvara, a to je u planu ove ustanove i nastoji to realizirati u suradnji s lokalnom zajednicom.«

Prirodoslovni kabinet, arheološki fundus i kazalište

Stalna izložba Prirodoslovnog kabineta *Grgura Bučića*, inače studijske zbirke Muzeja hvarske baštine, otvorena

je 2018. godine u prizemlju renesansnog pavilijona ljetnikovca Hanibala Lucića.

»Ostavština **Grgura Bučića** jedna je od prvih zbirki Muzeja, osnovane krajem 1950-ih godina. Zbirka sadrži stare prirodoslovne i meteorološke instrumente, fosile, biljne preparate, herbarije, arheološke artefakte, fotografije, diplome, zatim stare i novije prirodoslovne knjige o Hvaru, meteorološke podatke o Hvaru, kao i sam znanstveni arhiv Grgura Bučića. Dr. Grgur Bučić (1829. – 1911.) je bio telegrafist u Hvaru, te utemeljitelj i voditelj meteorološke postaje od njenog osnutka 1858. godine. Po vokaciji je bio prirodoslovac, koji se u duhu vremena bavio širokim po-

ljem prirodoslovnih tema, od klime Hvara, oceanografije, botanike, zoologije, fenologije, do antropologije i paleontologije«, kaže Nives Tomasović i ističe kako je jedan od važnih segmenata hvarske baštine i arheološki fundus, koji se čuva u crkvi sv. Marka.

»Stalna arheološka izložba pruža pregled kontinuiteta hvarske kulture neolita, ilirskog i grčkog te rimskog razdoblja dominacije. Predmeti su to nađeni u hvarskim špiljama, ilirskim kamenim grobnicama, rimskim grobovima, pa do nalaza iz hvarskog podmorja. U otvorenom prostoru crkve nalaze se skulpturalni i dekorativni arhitektonski kameni ulomci iz renesansne i novije prošlosti Hvara, grobne ploče s grbovima hvarskih plemićkih obitelji iz 15. i 16. st., radovi hvarskog kipara **Šime Dujmovića**. Posjet svetom Marku i zavičajnoj arheološkoj zbirci, utemeljenoj 1966. koji se nalaze u samom središtu grada u ovom trenutku nije moguć, jer su zbog istražnih radova zatvoreni i arheološka zbirka i lapidarij.«

U kontekstu povijesnih kazališta, hvarsko je kazalište treće po starosti i prvo javno kazalište u Europi. Izgrađeno je na prvom katu zgrade *Arsenala* 1612. godine.

»Nastanku Hvarskog kazališta svakako je pridonijela tradicija crkvenih prikazanja prisutnih u društvenom životu Hvara tijekom XV. i XVI. stoljeća koja su, uz 'mirakule', često izvođena. Muzej hvarske baštine se od svog osnutka, sredinom 20. stoljeća, bavio proučavanjem, održavanjem i prezentacijom Hvarskog povijesnog kazališta, spomenika od velikog značaja za hrvatsku i europsku kulturno-povijesnu baštinu. Muzej planira stalnu izložbu na katu *Arsenala*, koja će sadržavati umjetničke predmete i dokumente, fotografije i nacрте i sve drugo što može omogućiti da se u prezentaciji duge tradicije hvarskog kazališta udruže duga tradicija izvođenja domaćih i gostujućih predstava i autora i izvorni muzejski predmeti«, kaže Nives Tomasović.

Zvonko Sarić

Pomirba sa sovjetima i »razgradnja« Subotice

Nakon smrti Velikog vođe SSSR-a (1953.) u prvoj zemlji socijalizma došlo je do bitnih političkih promjena. Prvi čovjek, generalni sekretar kompartije postao je **Nikita Hruščov** koji je s dvojicom najviših dužnosnika doletio u Beograd i 20. lipnja 1955. potpisali su s predsjednikom SFRJ *Beogradsku deklaraciju* o normalizaciji odnosa, najprije sa Sovjetskim Savezom ali i s drugim zemljama Istočnog bloka, npr. sa susjednom Mađarskom. Zahvaljujući podrijetlu moje majke i nekim vezama u najvišim političkim krugovima iste te godine putovali smo u Békéscsabu kod maminih roditelja. Iako sam tada imao samo devet godina, uočio sam razliku da je SFRJ u odnosu na tadašnju Mađarsku – »Amerika«. Primjera radi, »službeno« smo mogli prenijeti kilogram kave i čokolada, od tih proizvoda prodanih susjedima živjeli smo mjesec dana, platili dozvolu boravka... Još je mama ostavila novac djedinima, koji nikakvu mirovinu nisu imali. Ova pomirba je dovela i do prvih privrednih veza, a Mađarska je počela otplaćivati i dosuđenu ratnu odštetu u proizvodima, to su bili prvi televizori *orion* i manevarske dizel- lokomotive *Ganz-Mávag*. Kada se sjetim bijede u kojoj su Mađari tada živjeli, ni ne čudim se da su sljedeće godine, 1956., 23. listopada digli oružani ustanak protiv režima i upustili se u borbu s nadmoćnom armijom SSSR-a. Nakon sloma »revolucije, ustanka i oslobodilačke borbe«, službeni naziv državnog praznika, koji se slavio prošlog tjedna, u našoj zemlji pojavili su se izbjeglice, čiji je jedan dio bio smješten na Paliću u tada još postojećem povijesnom prvom hotelu *Trščara*. Svi su željeli u zapadnoeuropske zemlje i u Ameriku, što im je SFRJ i omogućila, budući da smo imali dobre veze i s tim zemljama.

»Razgrađivanje« Subotice

Nisu samo industrijski pogoni premiještani u druge dijelove zemlje nego su i kulturne institucije premještene u pokrajinski glavni grad Novi Sad. Grad bez kulturnih institucija nije suvremeni grad! Među prvim je premještena radio postaja, koja je radila između dva rata u zgradi bivše Gospodske kasine (danas Gradska biblioteka); zatim opera, balet i trupa simfonijske muzike. Jedino nisu mogli premjestiti Kazalište, budući da tamo nije postojala odgovarajuća zgrada. U Subotici su osnovani »Hrvatsko narodno kazalište i Magyar Népszínház«. Najuspješnije predstave Hrvatskog kazališta bile su *Č'a bonina razgala* i *Ode Bolto na ogled* (i ja sam vidio ovaj igrokaz). Ova prva je doživjela i jubilarnu, stotu predstavu. Sjećam se, gledatelji su dolazili i sa salaša seljačkim kolima na predstave (nisu imali automobile). Autor obje predstave bio je **Matija Poljaković**, koji je poslije *Hrvatskog proljeća* (1971.) pao u nemilost ovdašnjih vlasti. Osnovan je i tjednik 25. kolovoza 1945. *Hrvatska riječ*, koja je izlazila do 3. kolovoza 1956., kada je promijenila ime u

Subotičke novine. Poslije rata hrvatske institucije su doživjele određenu »renesansu«, a mađarske su premještene u Novi Sad usprkos tome što je Subotica bila centar novinarstva i tiska na mađarskom jeziku prije rata. Osnovana je izdavačka kuća simboličnog naziva *Testvériség-Egység lap és könyvkiadó* (Izdavač štampe i knjiga *Bratstvo-jedin-*

Rekonstrukcija centra, ostaje samo »najstarija zgrada«

stvo). Ova ustanova je izdavala od 1945.: dnevni list *Magyar Szó* (Mađarska riječ), tjednik *7 Nap* (Sedam dana), književni časopis *Híd* (Most). Urednici i novinari također su bili iz Subotice: **Zsigmond Kek**, **László Gál**, **Endre Lé-vay** itd. Subotičke tiskare nisu tiskale knjige na mađarskom jeziku. Ukinut je i predratni Pravni fakultet, koji je također premješten u pokrajinski centar.

»Rušilački urbanizam«

Centralizacija je bila karakteristika ovog doba. Primjera radi, Urbanistički zavod Srbije izradio je regulacijski plan Subotice, koji je usvojen od Narodnooslobodilačkog odbora grada 1952. godine. Autori su bili **Baltazar Dulić** i **Franjo De Negri**. Jedan od autora plana piše: »Izrazito gradski potez je bulevar koji spaja novu putničku stanicu sa glavnim trgom pred gradskom kućom, a zatim dalje vodi postojećim širokim putem prema zapadu. Ali karakter izlaznog puta je ukinut time što na praznom prostoru između grada i Malog Bajmoka u osovini tog puta projektuje se glavni fiskulturni centar i time dobija zaštitni urbanistički model«. Ideja novog bulevara je skoro identična s tadašnjom urbanističkom idejom uređenja Novog Sada, ali pitam se zašto je trebala našem gradu gradnja novog putničkog kolodvora? Sadašnji je veći od novog novosadskog! Sportski centar u M. Bajmoku (!?) danas je uglavnom »Buvljak«, a od sporta ima NK *Bačka* i hipodrom. Jedina valjana ideja plana bila je autocesta koja obilazi grad, a donositelji odluka upravo se toga nisu držali!

Tradicija, i jubilej

Ljudi na ovim prostorima – poznato je to i njima samima – skloni su svakovrsnim pretjerivanjima: glavni grad već je odavno »postao« dvomilijunski (iako mu do te brojke nedostaje koja stotina tisuća žitelja), Subotica je još prije jednog stoljeća imala 100.000 stanovnika (samo s okolnim naseljima, a sam grad možda tek polovinu), tradicijom se proglašava druga-treća godina održavanja neke manifestacije, a jubilej počinje već kad napuni pet godina. Po slobodnoj procjeni doljepotpisanoga, iza takvih, svakodnevnih a brojnih, tvrdnji nastoji se prikriti vlastiti kompleksi kao nadomjestak za nešto što razvijeniji svijet već odavno ima. Kao da je, recimo, Beograd kao grad više vrijedan ukoliko ima više stanovnika ili, pak, kao da je neka manifestacija kvalitetnija ukoliko ispred

mo biti legalisti, onda treba pričekati 20. siječnja 2022., jer su ondašnje vlasti i službeno odobrile njegovo javno djelovanje. Ali, koji god datum da uzmemo kao jubilarni (naravno, bez navodnika), *Népkör* je u svojoj kategoriji u gradu bez konkurencije, a među sličnim mađarskim organizacijama na teritoriju Vojvodine od njega je starija tek *Magyar Polgári Kaszinó* (Mađarska građanska kasina), koja je u Somboru, kao središtu ondašnje županije, utemeljena 1862.!

Kroz tako dugo razdoblje *Népkör* je postao mnogo više od Mađarskog kulturnog centra – postao je sastavni dio duše ovoga grada, kao što su to i njegovi stanovnici mađarske nacionalnosti. *Népkör* svoje bivše i sadašnje članstvo asocira na sate, dane i godine odvojene da bi se naučilo nešto lijepo, bilo da je riječ o plesu, slikanju, glumi ili nekoj drugoj vrsti umjetnosti ili vještine. Asocira ih ova zgrada i na vlastiti dom, jer su se u njemu s drugim »stanarima« susretali kao s članovima obitelji s kojima su dijelili zajedničke brige i radosti; dom iz koga su odlazili na brojna gostovanja i donosili pregršt nagrada, ali i dom u koji su objeručke primali goste sa svih strana svijeta. Za one koji, pak, nisu (bili) njegovi članovi *Népkör* je također mjesto kog se rado prisjećaju: netko legendarnog *pacala* (fileki), netko mađarske glazbe, netko koncerata ili izložbi koje su priređivali članovi ovoga Društva.

Iz tih razloga bilo je ugodno u nedjelju, 24. listopada, biti na središnjoj proslavi jubileja *Népköra*, gdje je rukovodstvo Društva podijelilo pregršt nagrada, priznanja i zahvalnica svojim bivšim i sadašnjim članovima, na čelu s predsjednicom **Mártom Takács**, ali i onim počasnim poput **Katalin Káich** ili **Valérie Dévavári Beszédes** ili pak onima čija su imena nadaleko poznata i izvan zidova ovoga doma, a ipak su sastavni deo njega, poput slikara **Györgya Borosa**, glumaca **Hermine G. Erdélyi** i **Zalána Gregussa**, koreografa **Illésa Lackóa** ili redatelja **Zoltána Siflisa**. Bilo je ugodno oku i uhu pratiti sklad pokreta na izvornu mađarsku glazbu u izvedbi Kulturno-omladinskog centra *Hírös Agóra*, kao i prije toga od glavnoga tajnika Društva **Béle Bodrogija** čuti da je *Népkör*, zajedno sa svojim partnerima iz Kecskeméta, sudionik IPA projekta »Putujemo kroz kulturu«, koji će mu do konca sljedeće godine omogućiti i materijalno-tehnički napredak kao i stručno usavršavanje kroz brojne programe. Konačno, bilo je ugodno poslušati pozdravne riječi brojnih gostiju, među kojima i predstavnika mađarskog Konzulata i Grada. Ali... onog njegovog »jačeg« dijela. Onaj, tko bi se i u ime Pokrajine – jer značaj *Népköra* za kulturu to svakako zaslužuje – obratio i na mađarskom jeziku čeka, valjda, neki drugi jubilej. Ili ljude.

Z. R.

nje stavite epitet »tradicionalna«. Drugim riječima, tom se vrstom pretjerivanja popunjavaju brojne komunalne rupe koje svakodnevno opterećuju život stanovnika prijestolnice, odnosno kvalitativna praznina kojom odiše svaka vrsta »-jada« (*Slaninijada*, *Pasulijjada* i sl.) koja se održava s osnovnim ciljem da se ubije vrijeme i razbije dosada.

Ali, i u takvoj vrsti »konkurencije« – koju su nametnuli ambiciozni (a uglavnom nekretni) inicijatori i organizatori raznih manifestacija, a mediji to pametno k'o papagaji svakodnevno ponavljaju – prave vrijednosti izdvajaju se same po sebi: Narodnom kazalištu nitko ne može osporiti tradiciju (utemeljeno 1854.), kao što to ne može ni Glazbenoj školi (1878.) ili pak Gradskoj knjižnici (1890.), kao niti jubileje kada za to dođe vrijeme. Jer, oni su to svojim postojanjem, kontinuitetom i, naravno, kvalitetom potvrdili i zaslužili.

U pobrojano društvo mirne duše možemo uvrstiti i Mađarski kulturni centar *Népkör*, bez obzira na to koju ćemo godinu uzeti kao jubilarnu. Naime, ako se držimo datuma održavanja osnivačke skupštine, onda je 15. listopada *Népkör* napunio punih 150 godina, a ako, pak, nastoji-

Kazališni susret u Hrvatskom domu

Dvije večeri dobrih predstava

Kvalitetne predstave prijemčive i za gledatelje i vidan napredak dramske sekcije HKUD-a *Vladimir Nazor* ukratko su ocjena ovogodišnjih Međunarodnih susreta amaterskih dramskih društava, koje je hrvatska udruga iz Sombora organizirala 12. puta. Tradicija je održana u smislu koncepcije susreta, pa su tako domaćini izveli novu premijeru, a međunarodni karakter dali su gosti iz Sinja i Viteza.

Oporuka, drugi puta

Prva večer bila je u znaku somborskih predstava i može se reći redateljice **Lee Jevtić**, jer ona potpisuje režije obje predstave koje su izvedene. Međunarodni susret amaterskih dramskih društava otvorili su domaćini komedijom *Oporuka*, koja je rađena po motivu opere **Giacoma Puccinija** u adaptaciji **Ivice Janjića**. Dio glumačke ekipe bio je i u prvoj podjeli 2009. godine kada je *Nazorova* dramska sekcija također na scenu postavila istu predstavu, ali tada u režiji **Marije Šeremešić**.

Zvonimir Lukač je i u obnovljenoj *Oporuci* u istoj ulozi – Kuzme.

»Nije lako dva puta odigrati istu ulogu, isti lik, jer teško se može izbjeći ponavljanje. Ali olakotna okolnost bila je ta što smo novu *Oporuku* pripremali s novom redateljicom, koja je dala svoj pečat ovoj predstavi i potaknula nas da svoje likove prezentiramo na drugačiji način. I dio glumaca je nov, tako da je sve to utjecalo da ovo bude posve drugačija predstava. Rekao bih da je među nama postojalo pravo natjecanje, želja da budemo što bolji i rezultat je jedna dobra predstava«, kaže Lukač.

Što se događa kada premine imućni rođak i prijatelj? Ono uobičajeno: svi očekuju nasljedstvo. A što ako je preminuli sve ostavio siromašnima? Ništa lakše nego prepraviti oporuku.

Nije bila predstava za smijeh već za pitanja koliko smo spremni misliti slobodno, biti odvažni, iskoristiti svaku šansu u životu, uhvatiti trenutak – *Društvo mrtvih pjesnika* **Toma Schulmana** u režiji Lee Jevtić. Vođeni njenom redateljskom vizijom ovaj su komad iznijeli tinejdžeri Dramskog studija *Sanjari* iz Sombora.

Divna publika, divni domaćini

Druga večer bila je u znaku gostujućih kazališta – iz Sinja i Viteza, a njihov dola-

zak u Sombor uzvratni je posjet, jer su prije nekoliko tjedana *Nazorovi* dramci gostovali na kazališnim festivalima u ova dva grada.

Drugu večer festivala otvorilo je Sinjsko pučko kazalište koje je publiku nasmijalo sjajnom komedijom *A što rade Romeo i Julija?* **Đurđe Horvat** i **Željka Viculina**, koja je rađena prema motivima teksta **Ephraima Kishona**. Što bi bilo da ljubav Romea i Julije nije prekinula njihova smrt? Brak koji bi zapao u kliše svakodnevice pune nezadovoljstava i neostvarenih želja. Uz sve to, na pozornici se pojavljuje i sâm **Shakespeare**, ali u liku žene, koja zavodi malodobnog sina Romea i Julije, koji, kako se povijest ponavlja, naravno ne odobravaju tu vezu.

»To što su nas gledatelji prekidali pljeskom nama na pozornici puno znači, daje nam poticaj da predstavu nastavimo što dinamičnije, da učinimo sve da ljudi odu što ispunjeniji i zadovoljniji onim što smo vidjeli«, kaže **Petra Ugrin**, koja je uspješno iznijela ulogu Shakespeara.

»U kazalištu je sve dozvoljeno, pa i da Shakespear bude žena. Malo smjeli, ali dobar potez«, kaže Petra.

U nastavku večeri nastupili su gosti iz Viteza s predstavom *Pidžama za šestero*, koja je rađena u koprodukciji Gradskog kazališta mladih Vitez i Hrvatskog kulturnog centra Nova Bila. Predstavu je režirao **Marko Mirković**, koji potpisuje i adaptaciju teksta **Marca Camolettia**. U ovoj komediji zabune kuharica postaje djevojka, pa nećakinja,

ljubavnica kuharica, kum, najbolji prijatelj i ženin ljubavnik kuharičin stric i upleteni u labirint laži više se ne zna tko koga i s kim vara. Sama dinamika predstave, te odlični glumci bili su dovoljan razlog da gledatelji predstavu isprate smijehom i pljeskom.

»Mi smo navikli i na smijeh i na pljesak. Nekada gledatelji reagiraju spontano, a nekada se suzdržavaju misleći kako će nam smetati, a ja molim gledatelje kada gledaju komediju da se smiju, jer su oni nama dodatni glumci i daju nam motiv više«, kaže **Ilijana Budimir Trupina**.

Na kraju obje večeri nagrađeni su najbolji glumci u svakoj predstavi. Žiri nije imao ni zahvalnu ni laku zadaću odabrati najbolje. Prve večeri nagrađeni su **Jolika Raič** i **Tea Savović**, a druge Petra Ugrin i Ilijana Budimir Trupina.

»Divna publika, divni domaćini«, kratko je na kraju prokomentirao gostovanje u Somboru voditelj Gradskog kazališta mladih Vitez **Ivan Sajević**.

»Nadam se da će suradnja ova tri grada naredne godine biti i proširena i da će nam se priključiti i druga kazališta. Drugi puta smo u Somboru, gostovali smo u Temerinu, Novom Sadu, Šidu, ali nekako sa svojim ljudima srce drugačije kuca«, kaže voditelj Sinjskog pučkog kazališta **Željko Viculin**.

»Lijepo je bilo vidjeti kako su gledatelji uživali u svakoj predstavi. I nije ovo samo ono što je viđeno na pozornici već i druženje i suradnja među našim udrugama«, kazao je pročelnik dramske sekcije HKUD-a **Vladimir Nazor Šima Raič**.

Z. V.

Inicijativa za osnutak još jedne hrvatske udruge u Srijemu

Hrtkovci, Nikinci i Platičevo

»Ideja je ujediniti tri sela gdje živi hrvatska zajednica: Hrtkovce, Nikince i Platičevo. Ne želimo da se naši običaji zaborave. Zainteresiranost postoji, kako kod starijih tako i kod mladih, u sva tri mjesta. Razgovarao sam i s našim župnikom vlč. Ivicom Živkovićem i on nam je obećao pomoć s obzirom na to da nam je želja da se za probe koristi župna dvorana u Platičevu«, kaže Miroslav Jurković

HKC Srijem – Hrvatski dom osnovan je 1997. godine sa željom da svojim radom obnovi i sačuva kulturnu baštinu Hrvata u Srijemskoj Mitrovici. U vrijeme osnutka udruga je imala šest sekcija: literarnu, glazbenu (tamburašku), folklornu sekciju, te likovni odjel Sveta Anastazija, sportski odjel i klapu Agape koja je negovala klapsko pjevanje. Tijekom proteklih godina postojanja, folklorna sekcija se izdvojila svojim uspješnim radom. Do sada su se članovi folklorne skupine srijemskomitrovačke udruge predstavili publici u više gradova u Srbiji, Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini, Mađarskoj i Njemačkoj. Najzapaženiji nastup je bio u Filderstatu u Njemačkoj 2013. godine kada su osvojili prvo mjesto od strane publike, a najveći broj nastupa su imali u Hrvatskoj. Nakon stanke zbog epidemioloških mjera HKC Srijem najavljuje intenziviranje svojih aktivnosti, a jedna od novina je i uskoro osnivanje udruge sa sjedištem u

Platičevu. Prema najavama, udruga bi trebala okupiti članove i iz susjednih mjesta Hrtkovaca i Nikinaca. U planu je najprije osnivanje folklorne skupine koju će voditi **Kristijan Krpan**, voditelj folklorne skupine HKC-a Srijem iz Srijemske Mitrovice.

Mlade ne interesira folklor

Folklorna skupina HKC-a Srijem do sada je imala četiri koreografije: Srijem, Slavonija, Banat i Velebit. Trenutno rade na postavljanju nove koreografije *Igrajte nam japa*, pjesme i plesove Međimurja, a kako najavljuju, u planu je još nekoliko koreografija čija će tema biti srijemski običaji.

»Probe održavamo u Hrvatskom domu. Uvjeti su solidni. U suhom smo, imamo grijanje i sve potrebne uvjete za održavanje proba. U vrijeme osnutka udruge folklorna skupina je imala 40 članova. Danas nas je 20, starijeg i mlađeg uzrasta. Nažalost, interes mladih za folklor je vrlo mali, ali ima nas dovoljno zaljubljenika u folklor, kako bismo nastavili tamo gdje smo stali. Mislim da mladi u Srijemskoj Mitrovici nisu baš tradicijski poučeni o značaju očuvanja baštine. U radu folklorne skupine veliku pomoć nam pružaju naši stariji članovi. Za nošnje su zaduženi **Ivan Barat** i **Vera Hrgović**. Oni idu s nama na svaki nastup, pomažu nam oko dotjerivanja, izrade frizura i svega ostalog. Što se tiče zakazivanja nastupa, tu svakako treba spomenuti **Antu Kalinića** i **Vlatka Hrgovića**«, ističe Kristijan koji je već 15 godina član folklorne skupine i dodaje: »Moje osobno mišljenje je da bi nam u povećanju broja članova puno pomogla suradnja s ostalim udrugama iz Srijema, jer nažalost nigdje ne cvjetaju ruže. Uglavnom svi imaju problem s brojem članova. Suradnja postoji, ali nitko nije pokrenuo nešto više. Nadam se da će se to u budućnosti promijeniti. Naša udruga ima dobru suradnju s KUD-om iz Lužana. Što se tiče moje osobne suradnje, ima ih više. To je svakako suradnja s KUD-om Šumari iz Vinkovaca i suradnja s bračnim parom **Zlatun** iz Županje. Najznačajnija mi je suradnja s **Bojanom Pogrmilovićem**, dirigentom u ansamblu *Lado* i njegovom suprugom **Ivančićom**. Svi oni su mi puno pomogli prilikom postavljanja novih koreografija«.

Za sebe kaže da je veliki zaljubljenik u tradicijsko pjevanje i običaje, što ga je i potaknulo da se priključi radu Društva i prihvati se raditi kao koreograf.

»Najprije sam još kao dijete krenuo plesati u folkloru HKC-a *Srijem*, koji je tada vodila **Ivana Kulja**. Kada je došlo do pauze u radu, priključio sam se DNUK *Kolomejka* (Društvo za njegovanje ukrajinske kulture). Plesao sam u sva četiri aktivna društva u Srijemskoj Mitrovici. Oko 2011. godine vraćam se u Hrvatski kulturni centar i tu sam ostao do danas. Što se tiče njegovanja kulturne baštine u mojoj obitelji, mogu reći da sam ja najveći zaljubljenik u tradiciju. Svi skupa nastojimo očuvati naše stare običaje. Nažalost, u mojoj obitelji nije ostala niti jedna nošnja. Zato ih ja sad otkupljujem i pravim svoju osobnu kolekciju.«

Nošnja Hrvata iz Srijemske Mitrovice znatno se razlikuje od nošnji ostalih udruga u Srijemu.

»Specifična je i izrađena je na drugačiji način od ostalih nošnji u Srijemu. Sastoji se od suknje koja na donjem dijelu ima vezene motive. Pregača (kecelja) također ima vezene motive s obje strane, na sredini i na donjem dijelu. Košulja na grudima također ima vezene motive. Ono što je specifično za ovaj dio svakako je tkanica koja se pojavljuje u obliku trobojnice.«

Jedna udruga u tri sela

S obzirom na to da postoje najave da će se uskoro osnovati udruga sa sjedištem u Platičevu, Kristijan se rado odazvao pozivu da tamo radi kao koreograf.

»Radujem se što će mještani tih sela, gdje živi naša zajednica, osnivanjem svoje udruge sačuvati dio svoje povijesti. Sad me čeka dosta posla oko postavljanja ko-

reografije. Najprije ćemo raditi na postavljanju koreografije *Srijem*, da se odmah zna odakle dolaze. Nadam se da će epidemiološki uvjeti biti povoljniji, kako bismo se mogli okupljati, raditi i organizirati koncerte, na kojima ćemo ponosno predstaviti sve naučeno.«

Inicijativa je potekla od **Miroslava Jurkovića Mitrovićanina**, porijeklom iz Hrtkovaca, koji je prije 15 godina vodio župni zbor u crkvi.

»Ideja je ujediniti tri sela gdje živi hrvatska zajednica: Hrtkovce, Nikince i Platičevo. Ne želimo da se naši običaji zaborave. Zainteresiranost postoji, kako kod starijih tako i kod mladih, u sva tri mjesta. Razgovarao sam i s našim župnikom vlč. **Ivicom Živkovićem** i on nam je obećao pomoć s obzirom na to da nam je želja da se za probe koristi župna dvorana u Platičevu. Za to nam je potrebno odobrenje Srijemske biskupije. Razgovarao sam i s predstavnicima HNV-a prilikom njihove posjete Platičevu. Ono što slijedi je najprije pravna procedura. Najvjerojatnije ćemo se prvo ustanoviti kao udruženje građana, a tek onda kao udruga. Čekamo zeleno svjetlo i pomoć relevantnih institucija, nakon čega ćemo se registrirati. Važno je da volja postoji, da ima zainteresiranih župljana spremnih da njeguju svoju tradiciju i običaje«, istaknuo je Jurković.

Prvi sastanak u vezi s ovom inicijativom bit će održan 23. studenoga u Hrtkovcima, na blagdan svetog Klementa, kada Hrtkovčani slave svog nebeskog zaštitnika. Na prvom skupu župljana plan je dogovoriti sve detalje u svezi osnivanja nove hrvatske udruge u Srijemu.

S. D.

Tragom dokumenata i uspomena Palićana

Slike koje zaborav ne prekriva

Podsjećanje na izgled centra poznate banje prije stotinu godina i život liječnika koji je došao s mora i izabrao ovo mjesto za obitelj i karijeru, te značajno obilježio jednu epohu zdravstvene zaštite mještana

Trokut zemljišta između željezničke pruge i Horgoškog puta na Paliću, na kojem se danas nalazi poslovni centar s lokalima, jednokatnom zgradom i parkingom, prije stotinu godina bio je u posjedu grada i bez značajnije namjene. To saznajemo iz opisa Gradskog inženjerskog ureda i zapisnika Senata Grada 1924. godine, kada se korak po korak počinje realizirati zanimljiva ideja o prodaji zemljišta građanima zainteresiranim za gradnju ljetnikovaca u ovom turističkom mjestu. U Povijesnom arhivu Subotica (F 47. ak. 1423 Ekonom/941 III) čuva se opsežna dokumentacija s prvim skicama i odlukama, ali i brojnim prepiskama koje su uslijedile narednih godina, jer su pojedini kupci placeva za gradnju doživjeli kojekakve poteškoće, te nisu mogli ispoštovati zadane uvjete i rokove, niti izgraditi planirane objekte. Kako su godine odmicala, ekonomska situacija se pogoršavala, molbe za odgađanje gradnje se umnožavale, a posljednja prepiska ove podeblje dokumentacije u naznačenom arhivskom fondu nosi datum 22. ožujka 1941. godine. Rat je počeo...

Od planiranih sedam, prema izvješćima koja su davana u međuvremenu, izgrađene su, po svemu sudeći, svega tri kuće. Izvješća su bila nepotpuna i neprecizna i pored zahtjeva »za uvođenjem reda« u lijepi projekt koji se nepredvidivo zakomplicirao. Poslije se nije nastavilo po istom planu, nego je dva-tri desetljeća kasnije ideja o upotrebi zemljišta promijenjena, što vidimo iz aktualne situacije, te je umjesto stambenog napravljen poslovni kompleks.

Kreacija novog stambenog bloka

Vratimo se još vremenu nastanka ideje o izgradnji zanimljivog bloka ljetnikovaca i navedenim razlozima. Gradski inženjerski ured u listopadu 1924. godine izvještava o parcelaciji spomenutog gradskog zemljišta, »gdje se sada nalazi Palićko gradsko kljalo«. Pri donošenju odluke o prodaji novih parcela za gradnju Senat ovo zemljište opisuje neupotrebljivim za šetalište, a pri tom još i »stoji na parlogu«, pa ističe: »Ali pošto leži neposredno uz palićki put vrlo je ugodno za grunt ljetnikovaca koji bi se tu sazidali, čime bi se znatno unapredilo razvijanje Palića...«.

Nove parcele su brzo prodane. Među prvim kupcima 1925. godine ne navodi se ime dr. **Luke Mardešića**, ali je pouzdano 1928. ovdje sagradio obiteljski dom, što potvrđuju dokumenti Povijesnog arhiva (F: 47. 1699. odl. 1097/1927.), obiteljska fotografija s brojem kuće, karta Palića iz 1928. godine, kao i sjećanja Palićana. Projekt za gradnju vile za dr. Luku Mardešića izradio je 27. srpnja

Projekt kuće na Paliću obitelji Mardešić iz 1927. godine čuva se u Povijesnom arhivu Subotica

1927. zidarski majstor **Stipan Kladek**, molba za dozvolu gradnje podnijeta je tri dana kasnije, te odobrena, i u kolovozu nova kuća već počinje nastajati. Završetak radova prijavljen je poslije godinu dana, u studenom 1928. godine.

Dr. Luka Mardešić, po kome nosi ime i jedna palićka ulica, bio je značajna ličnost u povijesti zdravstvene zaštite Palićana. Njegov zanimljiv životopis istražio je i opisao dr. **Marko Sente** (*Klasje naših ravni*, broj 9.-12. 2020. godine, str. 52.-54.), koji dio svog istraživačkog i publicističkog rada posvećuje biografijama liječnika u prošlosti, kao i povijesti zdravstvene zaštite.

Posvećenost Paliću i pacijentima

Evo dijela biografije liječnika opće prakse, dr. Luke Mardešića, iz pera dr. Marka Sentea: »Rođen 20. siječnja 1891. godine u Komiži na otoku Visu od oca **Ante**, ribara i pomorca, i majke **Jelene Orlov**. Imao je tri sestre. Osnovnu školu završio je u Komiži, a gimnaziju u Splitu. Studirao je na medicinskim fakultetima u Beču i Grazu. Diplomirao je u Grazu 8. travnja 1922. godine. Pripravnički staž je obavio od 15. lipnja 1922. do 1. studenog 1923. godine u subotičkoj Gradskoj bolnici, koja je u to vrijeme bila privlačno odredište za mlade liječnike, jer je Subotica u to vrijeme bila treći grad po veličini u novonastaloj državi. Subotica je imala veliku modernu bolnicu s veoma iskusnim i poznatim liječnicima. Moguće kako je njegovom dolasku u Suboticu pridonijelo i poznanstvo sa sunarodnjakom dr. **Josipom Martinisom** koji je, također, rođen u Komiži na Visu, 1882. godine. Dr. Martinis je primljen

godine na Paliću, koja je pošla očevim stopama i izabrala karijeru liječnice. Diplomirala je na Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, potom radila u Zdravstvenoj stanici Palić, a nakon specijalizacije iz otorinolaringologije radila je u Gradskoj bolnici u Subotici. S obitelji se preselila u Švicarsku 1968. godine, gdje i danas živi. Biografiju dr.

Fotografija potječe iz zbirke dr. Marka Sentea i prilog je biografiji liječnika dr. Luke Mardešića, koji je nekada s obitelji stanovao u toj kući, na adresi Horgoški put 71

Detalj karte Palića 1928. godine na kojoj se vidi »palićki trokut« i kuća dr. Luke Mardešića s brojem 71, jedina do tada izgrađena po planu iz 1924. godine

na Odjel za unutarnje bolesti na temelju natječaja 1920. godine na mjesto šefa Odjela...«.

Dr. Luku Mardešića već su prvi angažmani u Subotici vezali za Palić; bio je liječnik socijalnog osiguranja i dijelom radnog vremena liječnik u palićkoj ambulanti. Kao što se vidi po planovima gradnje kuće, Palić je izabrao i za svoj obiteljski dom... Oženio se **Hannom Toriccelli** 1929. godine. Imali su jednu kći, **Mariju**, rođenu 1930.

med. **Marije Mardešić-Höbl**, kao i prepisku o obiteljskim liječničkim postignućima, dr. Sente opširnije je objavio u spomenutom broju *Klasja naših ravni*.

Nakon Drugog svjetskog rata dr. Luka Mardešić nastavio je raditi u palićkoj ambulanti, gdje je imenovan i upravnikom Zdravstvene stanice Palić. Tu je dužnost obavljao do odlaska u mirovinu. Preminuo je 1963. godine; pokopan je na palićkom groblju.

Lijepa kuća obitelji Mardešić – to se vidi na obiteljskoj fotografiji – bila je na adresi Horgoški put 71. Na ovom

mjestu je prije nekoliko desetljeća podignuta robna kuća s poslovnim centrom u okruženju. Iako obitelji Mardešić već dugo nema na Paliću, mještani se sjećaju savjesnosti i odgovornosti kojom su obavljali liječničke poslove. Palićani su u znak poštovanja prema liječniku iz prošlog stoljeća jednu ulicu nazvali imenom dr. Luke Mardešića.

Katarina Korponaić

Naši gospodarstvenici (LXIV.)

Sitničarnica za »sitnice« koje znače

»Nastojim promovirati, ljudima dočarati, da su sitnice te koje čine naš život lijepim i da smo sami režiseri svoje sreće. Zar nije lijepo, recimo, sjesti na kavu s nekom dragom osobom, uz mali prigodni dar, poput dekorativne kutijice ili seta podmetača?«

Svoju kreativnost, maštovitost i spretnost, zahvaljujući kojima je brojnim predmetima koji su se našli u njenim rukama udahнула novi život, Subotičanka **Snežana Prčić** odlučila je iskoristiti na način da svoj višedesetljetni hobi dekorativnog ukrašavanja tehnikom dekupaža pretvori u profesiju. Otvorila je svoj darovni dućan *Sitničarnica* i, unatoč nemaloj konkurenciji kada je u pitanju bavljenje ovakvom metodom uljepšavanja predmeta, ostvarila zadovoljavajući broj redovitih i vjernih kupaca, koji su prepoznali kvalitetu njenog rada i proizvoda.

Iz hobija u profesiju

Vlasnica *Sitničarnice* Snežana Prčić, koja ujedno sama izrađuje, odnosno ukrašava predmete koji čine njezin dućan, dekupažom i uopće dekorativnim ukrašavanjem upotrebnih predmeta počela se baviti vrlo rano.

»Pripadam generaciji koja je odrastala učeći razne vrste ručnih radova, pa je tako ovo bio moj hobi od ranih djevojačkih dana. Prije oko četiri godine odlučila sam otisnuti se u 'poduzetničke vode' i svoj hobi pretvoriti u profesiju.

Inspiracija za naziv radnje bila je jedna knjiga koja je na mene ostavila dubok dojam, i čija bi poruka ukratko bila da se ljudi izgube u trci za materijalnim dobrima, ne shvaćajući da je sreća oko njih i da je ona u sitnicama. To pokušavam promovirati, ljudima dočarati, da su sitnice te koje čine naš život lijepim i da smo sami režiseri svoje sreće. Zar nije lijepo, recimo, sjesti na kavu s nekom dragom osobom, uz mali prigodni dar, poput kutijice ili seta podmetača?«, kaže Snežana i pred nabranje što se sve nalazi u njenom kreativnom kutku, napominje kako je svaki od tih predmeta prvenstveno dekorativan, a onda ima i svoju upotrebnu funkciju.

»Nemam nijedan predmet koji služi samo za ukras. Da krenem od najmanjih stvari – podmetači za čaše, kutije za čaj, kutije i police za začine, kutije za kruh, za vino, za nakit, tacne, poslužavnici, korpice za pecivo, za kruh, ormarići i panoji za ključeve, ramovi za fotografije, satovi itd. Tu su i žardinjere za cvijeće, dosta radim i na limu, a dekupaž se dosta lijepo pokazao i na staklu pa dekoriram boce za razne namjene. Dosta radim i restauraciju – često mi žene donose neke stare predmete, poput limenih lonaca, kantića za zalivanje, kantića za mast, za mlijeko, ja im dam novu dušu i mogu poslužiti, primjerice, kao prekrasne saksije za cvijeće u vrtu.«

O samoj dekupaž tehnici i ostalim tehnikama koje koristi u svom radu, ova vrijedna poduzetnica kaže:

»Povijest dekupaža zadire negdje u XIX. stoljeće kada su ljudi, u želji za imitacijom aristokracije i općenito nekog stilskeg namještaja, otkrili ovu tehniku ukrašavanja predmeta koja nije toliko skupa. Naziv potječe od francuske riječi 'découpée' što znači isijecati. Na pripremljenu drvenu podlogu stolića, stolice, manje komode, ormarića, kutijice,

stavlja se jedna osnova od boje, a ja koristim isključivo akrilne, odnosno na vodenoj bazi, što znači da su ekološke. Potom se na nju, isijecanjem, lijepe papirni elementi i tako se dekorira predmet. Onda se on prelakira lakom također na vodenoj bazi, čime se postižu razni umjetnički efekti i dobivaju različiti motivi, sve u ovisnosti o želji kupca. Što se tiče motiva, odnosno papirnih elemenata, inspiraciju nalazim svugdje oko sebe, od običnih žurnala u kojima se mogu naći različiti floralni elementi, do interneta koji ih je prepun. Imam štampač uz pomoć kojeg mogu štampati na običnom papiru, pelir papiru, koji je tanji i na salveti, u zavisnosti od toga je li površina na koju lijepim ravna ili zakrivljena. Budući da radim i restauracije i reparacije raznih predmeta, poput starih čupova, vazi, kantica, tamo je mnogo jednostavnije da se zalijepi salвета. Koristim i druge tehnike koje sad već zadiru u neku, da kažem primijenjenu umjetnost. To je, primjerice, transfer tehnika gdje se odštampani motiv određenim transfer gelovima prenosi kao u zrcalu pa se vodom skida deblji sloj papira da bi ostao trajni otisak. Koristim i neke kalupe koje ili sama pravim od silikona ili ih kupujem u specijaliziranim radnjama u inozemstvu, kao i razne šablone i patine. Nekada je bilo da se od starog pravi novo, a sada se od nečeg novog može napraviti da izgleda veoma staro, primjerice kutijicu pretvoriti u stari foto album ili kutiju za čaj iz bakine škrinje.

Prostori/mjesta za prodaju

Nakon što je odlučila profesionalizirati svoj hobi, registrirala se, dio kuće preuredila u radionicu za poslove dekoriranja i restauriranja, a za prodaju svojih rukotvorina zakupila jedan vagon posljednjeg subotičkog tramvaja koji je postavljen u centru grada, sada već 45 godina kao uspomena na lijepa stara vremena. Također, u želji da svoju profesiju dovede na viši nivo, Snežana Prčić je položila za certifikat za umjetničku radionicu za što je potom stekla zvanje, čime su njeni radovi, kako ističe, dobili veću važnost i tzv. notu primijenjene umjetnosti.

»Tramvaj je radio dvije godine, Subotičani su voljeli dolaziti tamo jer se nije sve svodilo samo na kupoprodaju, već smo puno razgovarali, razmjenjivali iskustva, davala sam prijedloge i ideje za darove. Međutim, zbog financijskog momenta, a i zbog činjenice da se želim više posvetiti privatnim stvarima (obitelji, unucima), odlučila sam posao nastaviti raditi u svom domu, gdje sam dodatni prostor pre-

uredila u prodavaonicu. I dalje imam dosta kupaca, dolaze mi i iz Novog Sada, Beograda, a budući da uživam i u uređivanju vrta, mnogi kažu da mi dolaze i na antistres terapiju.«

Osim u *Sitničarnici*, njeni se radovi mogu vidjeti i kupiti i na brojnim manifestacijama.

»Sve ove godine sam surađivala i s drugim malim poduzetnicima koji su neke moje radove promovirali i prodavali u svojim prodavaonicama, a najčešće ih izlažem na gradskim manifestacijama – Dan grada, *Dužijanica*, festival *Interetno*, Božićni vašar, te na Paliću za Prvosvibanjske praznike i *Berbanske dane*. Također nastojim promovirati u nekim stilskim elementima našu tradicionalnu umjetnost, pa tako prodajem magnete, kutije za vino s motivima Subotice (Gradska kuća, Narodno kazalište) ili u nekim stiliziranim elementima koristim naš šling, vez kao dekoraciju za stranice, primjerice kutija za kruv kako bih istakla naš bunjevački govor«, kaže Snežana, a na pitanje kako se nosi s konkurencijom, budući da ih ima dosta koji se ovim bave bez da su registrirani, što vjerojatno utječe i na visinu cijena, odgovara:

»Ne bih rekla nijednu ružnu riječ za konkurenciju, jer je inače moj životni moto miroljubivost. Zdrava konkurencija je u redu, međutim sada se svi koji to vole bave dekupazom i tu ima svega, ali svaki proizvod nađe svog kupca. Ja nisam akademska slikarica, ja sam samo primijenjena umjetnica, ali tržište ni to ne zna prepoznati jer nije educirano. Moje cijene jesu, naravno, veće u odnosu na one koji se amaterski ovim bave, ali postoji dovoljno veliki krug ljudi koji je prepoznao ono što želim reći i što nudim i kojima se to sviđa, i oni nađu put do mene. Daleko od toga da bih ja od ovog mogla pristojno živjeti. Da sam mlada, ne bih se usudila otisnuti u poduzetničke vode jer od ovoga ne bih mogla osigurati svojoj obitelji ugodan život. Sada, kada sam odškolovala djecu i stekla neke normalne uvjete rada, mogla sam krenuti u ovu priču i to, moram istaknuti, uz jako veliku podršku svoje obitelji. U tom smislu istaknula bih mog supruga **Mirka** koji me i danas podržava, koliko u poticanju, toliko i u logističkoj i fizičkoj pomoći prilikom izlaganja na spomenutim manifestacijama.«

Osim na navedenim mjestima, prekrasne rukotvorine naše sugovornice možete pogledati i na Facebook stranici »Snezana Prcic (Sitničarnica)«.

I. Petrekanić Sič

Memorijal Antuna Aladžića u Lemešu

LEMES – Večeras i sutra slijedi završnica X. memorijala Antuna Aladžića u Lemešu. Večeras (petak, 29. listopada) gostuje predstava *Tko je sljedeći idiot?* Amaterskog dramskog kazališta Branislav Nušić iz Teslića. Sutradan (subota, 30. listopada) bit će igrana predstava *Neću da budem idiot* u izvedbi domaćina festivala, HBKUD-a Lemeš. Predstave će biti igrane u Domu kulture u Lemešu, s početkom u 20 sati. Cijena ulaznice je 200 dinara za odrasle, a 100 dinara za djecu.

10 godina Kraljica Bodroga

MONOŠTOR – Svečani koncert u povodu 10 godina postojanja Ženske pjevačke skupine Kraljice Bodroga koja djeluje pri KUDH-u Bodrog bit će održan sutra (subota, 30. listopada) u Domu kulture u Monoštoru. Koncert nosi naziv »Tradicija u zrcalu Kraljica«. Početak je u 18 sati.

Holywin o svetom Josipu

SUBOTICA – Devetu godinu zaredom u Subotici će biti održan *Holywin* ili *Večer svetaca*. Tim povodom, uoči svetkovine Svih svetih, u nedjelju, 31. listopada, u dvorani HKC-a *Bunjevačko kolo*, animatori Subotičkog oratorija izvest će predstavu o životu sv. Josipa. Program počinje u 19 sati, a ulaz je besplatan, no onaj tko želi moći će dati svoj prilog za misije.

Novi poziv za projekte Hrvata izvan RH

ZAGREB – U cilju promicanja veza i jačanja suradnje Hrvatske s Hrvatima izvan domovine, očuvanja i jačanja nacionalnog identiteta, zaštite prava i interesa hrvatskih zajednica, očuvanja hrvatskog jezika, kulturnog stvaralaštva i baštine te poticanja hrvatskog kulturnog zajedništva, kao i pomoć ugroženim pojedincima – pripadnicima hrvatskog naroda izvan Hrvatske, Središnji državni ured za Hrvate izvan RH objavio je 2. Javni poziv za prijavu posebnih potreba i projekata od interesa za Hrvate izvan Hrvatske u svrhu ostvarenja financijske potpore za 2021. godinu.

Prijava projekata, odnosno prijava za pomoć ugroženim pojedincima se podnosi u elektroničkom i papirnatom obliku.

Rok za podnošenje prijava je do 4. studenoga. Više informacija o Javnom pozivu dostupno je na internet-skoj stranici Ureda www.hrvatiizvanrh.gov.hr, u segmentu Natječaj.

Dodatne informacije mogu se dobiti na brojevima telefona: +3851/6444-653, +3851/6444-669 radnim danom u vremenu od 10 do 15 sati ili na e-mail adresi: programi-projekti@hrvatiizvanrh.hr.

DRIM-fest u Subotici

SUBOTICA – I. međunarodni amaterski festival drame DRIM-fest, u organizaciji HKC-a *Bunjevačko kolo*, bit će održan 5. i 6. studenoga u dvorani Centra. Prvog festivalskoga dana, u petak, 5. studenoga, na programu su dvije predstave. U 18 sati bit će igrana komedija *Džandrljivi muž*, komentari Dramske sekcije Velimir Sandić Veljko iz Doma kulture Sivač, a u 20 sati na programu je komedija *Tvrđica* Teatra Fedra iz Bugojna.

Sutradan, u subotu, 6. studenoga, bit će igrane također dvije predstave. U 18 sati na programu je komedija *Oporuka* HKUD-a Vladimir Navor iz Sombora, dok će od 20 sati publika moći pogledati komediju *Ne očajavajte nikad* Pozorišta Dragoljub Milosavljević Gula iz Petrovca na Mlavi.

Ulaz je besplatan.

NIU Hrvatska riječ: Poziv za slanje rukopisa!

SUBOTICA – Nakladničko vijeće NIU *Hrvatska riječ* iz Subotice objavilo je javni poziv za neobjavljene rukopise književnih autora iz Srbije koji stvaraju na standardnom hrvatskom jeziku ili dijalektalnim govorima Hrvata. O uvrštenju rukopisa u nakladnički plan *Hrvatske riječi* za iduću, 2022. godinu odlučivat će peteročlano Nakladničko vijeće. Rok za slanje rukopisa je 31. prosinca 2021. godine. Rukopise je potrebno poslati u elektroničkom formatu (MS Word) na e-mail: naklada@hrvatskarijec.rs. Poslani rukopisi se ne vraćaju.

Priređuje: Vladimir Nimčević

Iz starog tiska

Bunjevci su pravi i čisti Hrvati

23. listopada 1869. – Sisački *Zatočnik* piše: »Vriedni starina **Rudić**, ako se ne varam veliki župan i zastupnik na ugarskom saboru, sastavši se jednoć s preuzv. g. biskupom **Strossmayerom**, govoraše prekrasnom ikavštinom, tužeći se žalobno, kako mladjarija vlastelska vrlazeć se u Pešti i po drugih gradovih magjarskih zaboravlja svoj jezik materinski.« U pitanju je **Josip Rudić** (1792. – 1879.), kojega su mađarske vlasti smijenile 1848. s položaja velikog župana Bačko-bodroške županije, jer je pokazivao simpatije prema pokretu hrvatskog bana **Jošipa Jelačića**.

24. listopada 1970. – *Večernje novosti* pišu da je Komisija za međunacionalne odnose i politički sustav Općinske konferencije Saveza komunista u Subotici ocijenila da je kalendar *Subotička Danica* nacionalistički, reakcionaran i da vrijeđa nacionalna osjećanja pojedinih građana i zahtijevala od Okružnog tužiteljstva njegovo rasturanje.

25. listopada 1917. – Zagrebačke *Novine* donose odgovor subotičkim *Našim novinama*. Člankopisac, dopisnik iz Bačke, piše između ostaloga: »Bunjevci su pravi i čisti Hrvati, bilo to pravo ili ne tomu pomadžarenomu Hrvatu.

Žalosno je, da baš među ugarskim Hrvatima ima takovih izroda, kakav je taj svećenik (urednik N. n. – primj. V. N.). Međutim nas tješi to, što znamo, dapače osobno su nam poznati svećenici među Bunjevcima, koji se nijesu izrodili poput toga nesretnika, nego se priznavaju onim, što jesu, Hrvatima.«

26. listopada 1940. – *Obzor* piše da je 24. listopada u Hrvatskom domu u Somboru održana sjednica priredi-

vačkog odbora za svečanu komemorativnu matineju, koju HKD *Miroљub* priređuje 3. studenoga u 11 sati prije podne u Gradskom kazalištu u čast preminulog hrvatskog pjesnika **Alekse Kokića**. Sastavljen je program, u koji su uključeni i Hrvati iz Subotice. Odlučeno je da čit primitak ide u korist fonda Alekse Kokića za pomaganje siromašne bunjevačko-šokačke djece.

27. listopada 2000. – *Subotičke novine* pišu da je u

HKC-u *Bunjevačko kolo* u Subotici 24. listopada održana akademija u čast **Bele Gabrića**, aktivnog člana Centra, koji je te godine dobio zvanje Počasni građanin Subotice. U okviru programa je nastupao i Katedralni zbor *Albe Vidaković*.

28. listopada 1935. – *Obzor* piše da je 27. listopada u Srijemskoj Kamenici održana velika skupština HSS-a, koju je otvorio **Lazar Rad**. Govorio je narodni zastupnik **Živan Kuveždić**. Govorili su još **Nebojša Maletić**, te **Hinko Piusy** iz Šida i **Petar Gvozdić** iz Srijemske Mirovice.

28. listopada 1938. – *Subotičke novine* pišu da je šestosiječanski diktatorski režim **Petra Živkovića** (1929. – 1932.) »bez opravdanog razloga, možda na osnovu lažne dostave, otpustio iz službe jednog od najboljih među najboljima nacionalnim radnicima g. **Ivana Malagurskog**, nastavnika Gradjanske škole u Subotici« (1930. godine).

28. listopada 1939. – *Hrvatski dnevnik* javlja da je brozovnom naredbom ministarstva unutarnjih poslova 27. listopada premješten u bansku upravu u Skoplje predstojnik subotičkog gradskog redarstva **Stepanović-Zeiberger**, koji je proganjao mjesne hrvatske prvake.

29. listopada 1924. – *Slobodni dom* piše da je 12. listopada održan sastanak članova Hrvatske republikanske seljačke stranke u Donjem Tavankutu. Sakupilo se preko 500 ljudi. Govorili su narodni zastupnici HRSS-a **Karlo Kovačević**, **Rudo Bačinić** i **Ivan Čelan**. Predsjednik subotičke organizacije HRSS-a **Toma Matković** je na zahtjev naroda sazvao javnu skupštinu za 19. listopada u Donjem Tavankutu. Istoga dana održani su pouzdani sastanci u Donjoj Čikeriji i Mirgešu.

XXI. Festival bunjevački pisama

Čudno vrime

Po odluci publike najbolja pjesma s ovogodišnjeg Festivala je pjesma pod nazivom *Bunjevka*, čiji je autor glazbe i aranžmana Vojislav Temunović, a pjesmu je izvela debitantica Iva Molnar, dok stihove potpisuje Josip Dumendžić

Pobjednička pjesma XXI. Festivala bunjevački pisama, koja nosi naziv *Čudno vrime*, djelo je autora glazbe i teksta **Ivana Golubovića** iz Hrvatske. Pjesmu je izveo doajen hrvatske tamburaške glazbe **Stanko Šarić**, dok aranžman potpisuje **Pere Ištvančić**.

I druga nagrada stručnog žirija otišla je za Hrvatsku, a dobili su je **Slaven Stilinović** i **Zvonimir Tonković**, koji su skupa napisali glazbu na stihove **Branimira Mikića** za pjesmu *Starogradske noći*, koju je u pratnji tamburaškog sastava *Patrioti* izveo Stilinović. Treću nagradu osvojio je **Tomislav Vukov**, autor glazbe i teksta, dok aranžman za pjesmu *Materice* potpisuje skupa s **Marinkom Piukovićem**, a pjesmu je izveo ansambl *Hajo*.

Ostale nagrade

Stručni žiri kojeg su činili **Nataša Kostadinović** – predsjednica žirija, **Goran Ivanović Lac**, **Tamara Štricki Seg**, **Milan Pridraški** i **Milica Lerić** svoj sud donio je na temelju studijske snimke, a ove godine velika većina nagrada otišla je u Hrvatsku. Budući da je Festival bio online, nagrađenim autorima iz Hrvatske, kako poručuju iz HGU Festival bunjevački pisama, nagrade će biti naknadno uručene. Nagradu za najbolji aranžman dobio je Zvonimir Tonković za pjesmu *Starogradske noći*. Za najboljeg debitanta, pa i interpretatora Festivala proglašen je Slaven Stilinović.

Žiri za tekst kojeg su činili **Katarina Čeliković**, **Ljiljana Dulić**, **Ivana Petrekanić Sič**, **Tomislav Žigmanov** i **Klara Dulić Ševčić** birao je najbolji neobjavljeni tekst uglazbljen za festival, a ovo priznanje dobio je Tomislav Vukov za skladbu *Materice*.

Kao i prošle godine, publika je glasala putem SMS poruka, koje su nakon emitiranja Festivala zbrojene, te je tako po odluci publike najbolja pjesma s ovogodišnjeg Festivala pjesma pod nazivom *Bunjevka*, čiji je autor glazbe i aranžmana **Vojislav Temunović**. Pjesmu je otpjevala debitantica **Iva Molnar**, dok stihove potpisuje **Josip Dumendžić**. Po riječima predsjednika HGU Festival bunjevački pisama prim. dr. **Marka Sentea**, nagrada za najbolju pjesmu po odluci publike bit će uručena na godišnjem koncertu Udruge koji je u planu za kraj godine.

Dojmovi nagrađenih

Kao što je već spomenuto, veliki broj nagrada ove godine otišao je u Hrvatsku. Glavna nagrada pripala je **Ivanu Goloboviću**, koji je za naš tjednik rekao kako je pjesma *Čudno vrime*, iako ranije napisana, i sada aktualna. Nagrađeni autor, inače rodom iz Novog Sada, odrastao je u Srijemskim Karlovcima, a sada pozdrave šalje iz Bjelovara.

»Ova nagrada je za mene posebna. Velika je čast biti sudionik na Festivalu bunjevački pisama, a kamoli osvo-

jiti nagradu struke i to onu najprestižniju. Iako Festival pratim od samog osnutka, nisam do sada na njemu sudjelovao. Pjesma *Čudno vreme* ne može biti prigodnija za današnje prilike. Mislim da je poruka i više nego jasna. Napuštanje ovih naših panonskih prostora u svakom smislu (kulturnom, tradicijom...). Iskreno se nadam da će moje još nenapisane pjesme biti optimističnije, vedrije, veselije. Volio bih i iduće godine napisati pjesmu za Festival i da se uspije održati s publikom koja je nenadoknadi dio festivalske atmosfere, a njezin pljesak najveća nagrada«, poručio je Golubović.

Među nagrađenima je i Zvonimir Tonković, koji potpisuje glazbu (skupa sa Stilinovićem) i aranžman za pjesmu *Starogradske noći*.

»Na Festival smo se prijavili ponajviše zahvaljujući autoru teksta **Branimiru Mikiću**, koji je došao s idejom da pokušamo nešto zajedno napraviti. Kako se već dugo godina bavim glazbom, posebno tamburom i istražujem njene mogućnosti u raznim stilovima i uvjetima, rad na ovoj pjesmi mi je bio i izazov i zadovoljstvo jer sam nekako odmah osjetio da tu ima ono nešto. Slaven Stilinović također izvrstan i kao vokal, ali i sa sjajnom glazbenom intuicijom i osjećajem za melodiju jako je dobro ispratio tekst pjesme pa mi nije bio problem to sve obogatiti i zanimljivim aranžmanom. Vidim da su to prepoznali i ljudi u žiriju na čemu im se svi skupa zahvaljujemo i nadamo se da ćemo u nekim budućim festivalskim susretima imati više sreće s epidemiološkom situacijom.«

Dobitnik nekoliko nagrada na ovogodišnjem Festivalu je Slaven Stilinović, koji je rekao kako je i sam iznenađen brojnim nagradama za pjesmu, ali i njenu izvedbu.

»Iako se već nekoliko desetljeća bavim glazbom, ovo je bio moj prvi festivalski nastup na kojem sam nastupio sa svojom autorskom pjesmom. Osvojene nagrade svakako će mi biti poticaj za daljnji autorski rad. Moram

priznati da sam o *Festivalu bunjevački pisama* čuo sve pohvale preko poznanika iz glazbenih krugova. Iznimno sam sretan i zadovoljan kako je pjesma prihvaćena te se ovom prigodom zahvaljujem članovima stručnog žirija na dodijeljenim nagradama. Bila mi je iznimna čast biti sudionikom ovog Festivala«, poručio je Stilinović.

Nagradu za najbolji tekst i III. nagradu žirija dobio je višestruko nagrađivani autor Tomislav Vukov. »Nagrađena pjesma *Materice* je jedna u nizu autorskih radova, koja kao i prethodne pjesme izvođene na *Festivalu bunjevački pisama*, čuva od zaborava običaje Hrvata Bunjevaca na ovim prostorima. Osim nagrade žirija, koja je svakako priznanje, najviše me raduje kada vidim da su te pjesme zaživjele među ljudima. Neke od autorskih pjesama su se našle i u nacionalnom dodatku za učenike hrvatskih odjela, što je dodatni motiv za dalji rad. Osim na festivalskom CD-u, ova pjesma će se naći i na novom nosaču zvuka koji priprema ansambl *Hajo*«, kaže Vukov.

Trajna snimka

Festival je sniman u hotelu *Vila Majur* na Kelebiju, a gledateljima putem malih ekrana, te putem društvenih mreža predstavljeno je 15 novih skladbi. Festival je premijerno emitiran u nedjelju, 24. listopada, na televiziji K23, putem interneta, Facebook profila i YouTube kanala udruge, a ona dobra strana ovoga načina održavanja je to što se Festival naknadno može pogledati.

Osim spomenutih i nagrađenih sudionika, na ovogodišnjem XXI. *Festivalu bunjevački pisama* sudjelovali

su i **Višnja Kovačić, Anamarija Kuntić, Stipan Milodanović**, ansambl *San*, **Marko Peić Tukuljac, Marinko Rudić Vranić, Marija Kovač**, ansambl *Ruže, Biseri i Ravnica*, te **Lidija Ivković**, a Festivalskim tamburaškim orkestrom je ravnala prof. **Mira Temunović**. Voditelji programa bili su **Katarina Piuković i Darko Temunović**, a Festival je i ovoga puta snimao tim *Cro media Zvonimira Sudarevića*.

Sve pjesme s Festivala snimljene su i na nosaču zvuka koji će se u prodaji naći krajem godine.

Pokrovitelj Festivala, šestu godinu zaredom bila je Primorsko-goranska županija i župan **Zlatko Komadina**, Festival su pomogli brojni sponzori i donatori, a među njima i Ministarstvo kulture i informiranja Srbije, Pokrajinsko tajništvo za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice, Pokrajinsko tajništvo za kulturu, javno informiranje i odnose s vjerskim zajednicama, Hrvatsko nacionalno vijeće, Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske, Grad Subotica i Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata.

Ž. V.

Ruži Silađev nagrada Općine Apatin

Čuvarica sonćanske ikavice

Najznačajniju nagradu Općine Apatin, nagradu 24. oktobar ove godine dobila je **Ruža Silađev**, književnica iz Sonte, kojoj je ova nagrada uručena za doprinos u književnom radu.

»Prvo sam bila iznenađena što sam uopće predložena za ovu nagradu, a drugo iznenađenje je bilo što su prijedlog podržali mnogi književnici, znanstvenici, društveni djelatnici. Ovo nije samo moja nagrada, jer su ovu nagradu zaslužili i Hrvati Šokci iz Sonte koji virno čuvu svoju tradiciju i svoju rič«, kazala je nakon uručjenja nagrade Ruža Silađev.

Nju su za općinsko priznanje preložili publicist i novinar iz Apatina **Tomislav Šimunović**, ravnatelj apatinske gimnazije i stručne škole **Nikola Tesla Milan Dražić**, ravnateljica apatinske Narodne biblioteke **Miodrag Borisavljević Branka Vejtin**, urednik dramskog programa općinskog Kulturnog centra **Dušan Gladić**, dr. sc. prof. **Milana Černelić** s Filozofskog fakulteta u Zagrebu, književna kritičarka i povjesničarka iz Novog Sada dr. **Dragana Todoseskov**, redoviti profesor Sveučilišta u Novom Sadu dr. sc. **Vladimir Stojanović**, master ekologije i etnograf iz Novog Sada dr. **Emil Rupp**, književnice **Dušica Mrđenović** iz Prigrevice i **Branka Dačević** iz Novog Sada, te Društvo rusko-srpskog prijateljstva **Resurs** Novi Sad.

Ruža Silađev je rođena 1949. u Sonti, gdje živi i danas. Farmaceutski je tehničar u mirovini, a pisanjem se bavi 16 godina. Piše na lokalnoj, arhaičnoj, šokačkoj ikavici iz Sonte, koja pripada slavonskom dijalektu hrvatskoga jezika, ali i na književnom hrvatskom i srpskom jeziku. Uža specijalnost je kratka proza.

Autorica je knjiga *Divani iz Sonte* (2007.), *Šokica pripovida* (2011.) i *Sonta u sjećanjima šokačkim* (2019.). U svojim knjigama opisuje Šokce Hrvate u Sonti, njihov govor, svakodnevne i blagdanske običaje, poslove, nošnju, krizne situacije, ratove... općenito cjelokupnu njihovu tradiciju, obogaćujući novim saznanjima ne samo na lokalnoj već i na globalnoj razini. Sve tri knjige su dopunjene tumačima riječi.

Divani iz Sonte je prva knjiga proze u povijesti pisana šokačkom ikavicom s lijeve strane Dunava. Objavljena je i u drugom izdanju. Prozni radovi objavljeni su u *Klasi naših ravni*, godišnjaku *Danica*, *Hrvatskoj riječi*, *Hrvatskim novinama*, *Glasu ravnice* i *Zvoniku* u Subotici, časopisu *Lola* iz Banja Luke, *Zvona* i *Nari* iz Istre, na blogu *Hrvatski glas* iz Berlina, časopisima *Marulić*, *Matica* i *Kvaka* u Zagrebu, *Šokadija* i *Šokci* u *Šokačkoj riči* iz Vinkovaca, *Glasu Slavonije* i *Urbanim Šokcima* u Osijeku, *Glasu komune* i *Isteru* u Apatinu, *Čupriji na Jasenici* u Subotici, zbirkama priča *Preprekova jesen* iz Novog

Sada i *Put do istine* u Subotici. Pjesme objavljene u zbirkama *Lira naiva* (od 2007. do 2021.), u zbirkama pjesama s Rešetaračkih susreta, u zbirci *More na dlanu* i zbirci *Kultura snova* iz Zagreba i virtualnoj olimpijadi *Balkanskih umjetnika*, XII. 2020. Priče i bajke za djecu objavljene su joj u *Hrcu* i *Klasi naših ravni*, *Novoj riječi* i u zbirci priča *Avanture za velike i male*.

Priče *Ruski grob* i *Tetica* prevedene su na ruski jezik i objavljene ove godine u ruskim medijima *Rosijskaja gazeta* i *Besmrtni puk*.

Dobitnica je više nagrada za svoj spisateljski rad. Piše i dalje.

»U rukopisu su bajke za djecu pisane na srpskom i hrvatskom jeziku i oko 40 priča o fotografiji. Mislila sam da ako se već računam u književnike da bih trebala napisati i roman, ali onda se mislim: puno bih propustila običaja, tradicije iz Sonte pa nastavljam i dalje pisati ono o čemu sam pisala i do sada«, kaže nagrađena književnica.

Ruži Silađev nagrada je uručena na svečanoj akademiji koja je održana 24. listopada kada se obilježava Dan oslobođenja Apatina u Drugom svjetskom ratu. Uz nju, nagrađeni su i ravnatelj somborske bolnice dr. **Dragan Rastović** i **Vera Pavlović**, koji su priznanje dobili za humanitarni rad.

Z. V.

Prepekova jesen u Novom Sadu

Prva nagrada za Jelenu Stanojčić

HKUPD *Stanislav Prepek* iz Novog Sada priredilo je 23. listopada manifestaciju *Prepekova jesen* u Kulturnom centru Novog Sada. Riječ je o manifestaciji koja predstavlja nagrađene na natječaju za najbolje kratke priče na hrvatskom jeziku i dijalektima, kojeg raspisuje ova udruga. Pred sedamdesetak članova i gostiju predstavljena su tri najbolja sudionika natječaja, kojima su podijeljene prigodne nagrade, i čije su priče pročitane.

U pozdravnoj riječi predsjednik Udruge **Krešimir Tkalac** je naglasio da su postignuća ove Udruge evidentna, usprkos nedostatka prostora za rad i sastajanje.

»Entuzijazam za rad u *Prepeku* je nešto što je teško zaustaviti. Nismo uspjeli dobiti informacije o tome što se događa u kući bana **Jelačića**, no ostaje nada da ćemo iduću manifestaciju imati u ovom povijesnom prostoru hrvatske zajednice. Ponosimo se i sve većim brojem sudionika u natječajima«, kazao je Tkalac.

Od prepričavanja do izgrađenih stilova

Književna kritičarka **Dragana V. Todosreskov**, urednica zbirke, predstavila je zbirku priča *Prepekova jesen 2021*. čiji su autori iz Hrvatske, Srbije i Bosne i Hercegovine.

»Pored tematske raznolikosti, vidi se i dijalekatska raznolikost koja se najbolje očituje u primjerima pisaca koji dolaze s hrvatskog primorja. Leksičke značajke dijalekta postaju dijelom tradicije našeg zbornika kratkih priča. Vrlo se radujemo i posebno uvažavamo pripovjedače koji se obraćaju dijalektom, budući da je svaki govor koji je

na margini govor koji treba pozdraviti, koji izumire i koji u književnosti nastavlja svoj život. Tematsko-motivski autori se kreću u okvirima ljubavi, obiteljskih odnosa, zavičajnih tema, tema vezanih za djetinjstvo, putovanja, različite životne zgode. Imamo i raznolike autore: od pripovjedača koji prepričavaju doživljaje bez umjetničkih pretenzija, do vrlo izgrađenih stilova prepoznatljivih za neke autore«, kazala je Todosreskov.

Po izboru povjerenstva za ocjenu prispjelih priča, koji su činile **Branka Dačević**, **Anamarija Kaluđerović** i **Dragana V. Todosreskov**, treću nagradu, za priču *Nevjerojatan dan* dobila je **Ljerka Radović** iz Novog Sada. *Bomboni s božićne jelke* naziv je drugonagrađene priče, čiji je autor **Branislav Mikulić**, koji živi i radi u Sarajevu i Amsterdamu, dok je prvu nagradu osvojila **Jelena Stanojčić** iz Zagreba, koja je napisala priču *Sine, jel ti to plačeš?*, koju je, uz zahvalnost, i pročitala.

Nikšić – primjer i nadahnuće

Udruga *Prepek* dodijelila je ovom prigodom zahvalnicu dugogodišnjem članu **Mladenu Franji Nikšiću** (92), koji marljivo i vjerno doprinosi radu Udruge svojim pjesmama, kao i donacijama svojih crteža. Još uvijek vrijedno prateći sve manifestacije i događaje koje *Prepek* organizira Nikšić, sudjelujući redovito na njima, čini radost i daje primjer i nadahnuće ostalim članovima udruge, ali i kulturnoj sceni u Novom Sadu.

Glazbeni program

Glazbena intermezza u ovoj manifestaciji, kojom je proslavljena 16. obljetnica djelovanja ove udruge, oplemenile su članice Ženske pjevačke skupine *Prepeka*, kao i *Trio Kolmas*, koji čine tri studentice Akademije umjetnosti u Novom Sadu u klasi prof. **Sonje Antunić: Andrijana Pantić** (flauta), **Katarina Badnjar** (violina) i **Dunja Stojanović** (klavir).

Na *Prepekovoj jeseni* nazočili su i predstavnici hrvatske diplomacije u Srbiji, hrvatskih udruga iz Novog Sada, te Katoličke crkve. Manifestacija je održana uz potporu Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Hrvatske, Grada Novog Sada, Pokrajinskog tajništva za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice i Kulturnog centra Novog Sada.

M. Tucakov

U Srijemskoj Mitrovici obilježen blagdan sv. Dimitrija i srebrni jubilej biskupa mons. Đure Gašparevića

U zajedništvu i u budućem djelovanju

Svečanim euharistijskim slavljem u katedralnoj crkvi svetog Dimitrija 26. listopada Srijemska Mitrovica je proslavila blagdan svog nebeskog zaštitnika i srebrni jubilej biskupske službe srijemskog biskupa mons. **Đure Gašparevića**. Euharistijsko slavlje je predvodio biskup Gašparović u zajedništvu s biskupom-koadjutorom mons. **Fabijanom Svalinom**, biskupima i nadbiskupima Beogradske nadbiskupije, Subotičke biskupije i Đakovačko-osječke crkvene pokrajine, te svećenicima Srijemske biskupije.

U svom obraćanju vjernicima mons. Gašparović je podsjetio vjernike na početak svog biskupijskog djelovanja.

»Od 1996. godine sam ovlašten obnašati dužnost pomoćnog biskupa Đakovačke i Srijemske biskupije, a od 1999. godine djelujem kao pomoćni biskup, generalni vikar za Srijemsku biskupiju. Te godine sam se i vratio iz Hrvatske u Srijem. Srijemska biskupija je ponovno uspostavljena 18. lipnja 2008. godine. Tada sam počeo obnašati dužnost srijemskog biskupa. Drago mi je što potječem iz ove biskupije i što sam proteklih godina uspostavio li-

jepu suradnju sa svećenicima, vjernicima i ekonomskim vijećima naših župa. Posebno se radujem što je u godini proslave mog srebrnog jubileja imenovan biskup-koadjutor u Srijemskoj biskupiji, koji će u budućnosti biti velika podrška svima nama«, istaknuo je biskup Gašparović.

Zadovoljstvo zbog dvostrukog slavlja izrazio je i novomenovani biskup-koadjutor Srijemske biskupije.

»Zahvalan sam Bogu za ovaj susret s vjernicima i biskupima koji djeluju u Srbiji, kao i s biskupima koji su došli iz susjedne metropolije Đakovačko-osječke. Radujem se što ću moći surađivati sa svima, a posebno u zajedništvu s biskupom Gašparovićem. Nadam se da će mi Gospodin dati snage da mogu zajedno s njim odgovoriti na sve izazove, kako bismo mogli biti utjeha i okrjepa vjernicima ove drevne Srijemske biskupije«, izjavio je mons. Svalin.

Čestitkama srijemskom biskupu pridružio se i Đakovačko-osječki nadbiskup **Đuro Hranić**, rekavši: »Đakovačko-osječka nadbiskupija i Srijemska biskupija živjele su zajedno 235 godina pod upravom istoga biskupa. Svi svećenici koji su danas u Srijemu, završili su studije u Đakovu. Svećenici su međusobno povezani i uspješno surađuju. Imamo radosnu obvezu pomoći srijemsku crkvu koja je po broju vjernika jedna manjinska zajednica među većinskim pravoslavnim vjernicima. Mi biskupi u Đakovačko-osječkoj crkvenoj pokrajini osjećamo da trebamo na poseban način njegovati ekumenski dijalog i zajedništvo.«

Osim vjernika iz Srijemske Mitrovice i drugih župa u Srijemu, svečanosti su prisustvovali supruga veleposlanika Hrvatske u Beogradu **Mirjana Bišćević**, opunomoćeni ministar Veleposlanstva Hrvatske **Stjepan Glas**, predstavnik gradske vlasti u Srijemskoj Mitrovici, predsjednica HNV-a **Jasna Vojnić** i međunarodni tajnik HNV-a **Darko Baštovanović**.

S. D.

Otvorenje biskupijske sinode

Početkom listopada papa **Franjo** uputio je poziv cijeloj Crkvi da se održe biskupijske sinode u svim mjesnim crkvama diljem svijeta. Sinodalni hod u Subotičkoj biskupiji otvoren je 24. listopada svečanim dvojezičnim euharistijskim slavljem koje je predvodio biskup Subotičke biskupije mons. **Slavko Večerin** u zajedništvu s tridesetak svećenika. Kako je naglasio biskup Večerin tri su glavne teme koje sinoda treba sagledati i o njima intenzivno razgovarati, jer su od velike važnosti za Crkvu, a to su zajedništvo, sudjelovanje i poslanje.

U homiliji mons. Večerin je pojasnio kako je sinoda zajedničko hodanje, odnosno okupljanje kako crkvenih pastira tako i vjernika laika. Sada je otvorena biskupijska

razina, a sveopća Sinoda se treba održati u Rimu 2023. godine.

»Sinoda je mjesto na kojemu crkva vrednuje samu sebe, vrednuje svoj hod, poteškoće i svoje perspektive. Kao što sam rekao, ona bi trebala biti zajednički hod pastira, svećenika i vjernika. U traženju i pronalaženju konkretnih rješenja za pojedine poteškoće, za nedostatke koji su vidljivi u našoj crkvenoj zajednici. Ovaj zajednički hod bio bi intenzivan kroz sinodske rasprave koje bi se trebale održavati u okviru naših župnih zajednica, duhovnih pokreta u cijeloj biskupiji«, naglasio je biskup.

Ž. V.

Svi sveti i Dušni dan

Svetkovinu Svih svetih slavimo 1. studenoga, kada se na poseban način prisjećamo svih proglašenih svetaca, ali i onih koji su na glasu svetosti. Sutradan, na Dušni dan, na poseban način se sjećamo naših dragih pokojnika i to kroz molitvu, svetu misu, te obilazak njihovih vječnih počivališta.

Svi sveti i Dušni dan su i dani oprosta kada se može dobiti potpuni oprost za vjerne mrtve. Tih dana potrebno je pričestiti se i po potrebi ispovjediti, pohoditi crkvu ili groblje, izmoliti *Vjervanje* i *Oče naš* na nakanu svetoga Oca. Tim činom može se izmoliti potpuni oprost grijeha za jednoga pokojnika i na taj način duši u čistilištu otvoriti vrata raja.

Također, tko prvih osam dana u studenome pohodi groblje i pomoli se za pokojne, a onda se pričesti i moli na nakanu svetoga Oca dobiva potpuni oprost za pokojnika.

U susret blagdanima

- 1. studenoga – Svi sveti
- 2. studenoga – Dušni dan
- 4. studenoga – Karlo Boromejski
- 8. studenoga – Gracije Kotorski
- 9. studenoga – Posveta Lateranske bazilike
- 11. studenoga – Martin biskup
- 14. studenoga – Nikola Tavelić

Kako u Božje kraljevstvo?

Piše: dipl. theol. Ana Hodak

Sve nas muči pitanje kako zavrijediti Božje kraljevstvo. Vjernici pokušavaju zapamtiti i slijediti sve što vjera uči, a onda im se to čini preteško i nemoguće. Tako je bilo i u Isusovo vrijeme.

Sve zapovijedi u jednu

Isusovi sunarodnjaci teško su se snalazili u šumi zapovijedi i zabrana. Teško im je bilo zapamtiti ih, a još teže primijeniti na konkretne životne situacije. Nisu znali kako ih sažeti i lakše ih primijeniti. Zato jedan pismoznanac pristupa Isusu i pita: »Koja je zapovijed prva od svih?« (Mk 12,28). Teško je bilo ljudima cijeli Zakon svesti na jednu zapovijed, jer u masi propisa nisu prepoznavali bit. A Isus upravo to čini, svodi cijeli Zakon na dvostruku zapovijed ljubavi, koja izražava njegovu bit: »Isus odgovori: 'Prva je: Slušaj, Izrael! Gospodin Bog naš Gospodin je jedini. Zato ljubi Gospodina Boga svojega iz svega srca svojega, i iz sve duše svoje, i iz svega uma svojega, i iz sve snage svoje! Druga je: Ljubi svoga bližnjega kao sebe samoga. Nema druge zapovijedi veće od tih.'« (Mk 12,29-31). Ljubav prema Bogu i čovjeku je u pozadini svih zapovijedi i propisa. A ti propisi samo su usmjerenje kako da tu ljubav pokažemo. Međutim, kad živimo ljubav, onda su propisi nepotrebni.

Isus, osim što je cijeli Zakon i proroke sažeo na dvije jednostavne zapovijedi, uveo je još jednu novinu. Židovi su svojim bližnjima smatrali samo svoje sunarodnjake, a Isus je prisposobom o milosrdnom Samarijancu proširio pojam bližnjeg na svakoga čovjeka. Dakle, nema kriterija po kojem bismo procjenjivali tko je bližnji, a tko ne. To je svaki čovjek.

Kao sebe samog

Isusova zapovijed ljubavi prema Bogu kaže da ga trebamo ljubiti svim

srcem, dušom i umom. To zapravo znači cijelim svojim bićem, a u našem svakodnevnom životu to konkretno znači da ne smije biti dana, a da nismo s Bogom komunicirali, da mu nismo posvetili vrijeme u molitvi, da se nismo sjetili otići na svetu misu. Kada nekoga ljubiš, za njega ti ništa nije teško, dakle nije nam teško odvojiti za Boga sat vremena u neradnom danu. Čovjek koji je u svome životu orijentiran na Boga lako nasljeduje i sve zapovijedi koje se na Boga odnose, tj. to mu postaje prirodno. Ljubav prema Bogu teško nam je pojmiti, jer nam se Bog čini dalek i apstraktan. No, svakodnevna komunikacija s njim kroz molitvu i sakramente povezuje nas s njim, on nam prestaje biti dalek, te možemo osjetiti njegovu prisutnost u svome životu. Ovakva povezanost čini da svoj život s njim živimo, da se u njega pouzdajemo, vjerujemo mu, u njegove ruke stavljamo svoje brige, probleme i planove, te ga u konačnici i ljubimo onako kako Isus kaže da treba, cijelim svojim bićem.

Tko ljubi Boga na taj način postaje sposoban ljubiti i bližnjega onako kako to Isus traži, kao sebe samoga. I ne samo da ne biramo tko je naš bližnji, nego ne biramo ni koliko ćemo koga ljubiti. Složit ćemo se da mnogi svojim ponašanjem nisu zavrijedili našu ljubav, ali to je ljudski gledano. Bog gleda drugačije. Kao što on ljubi svakoga, bez obzira na njegove vrline i mane, tako trebamo i mi kao njegovi nasljedovateli. Mjera ljubavi prema drugome je ona ljubav koju imamo prema sebi samome. I kao što se trudimo za svoje osobno dobro, ljubav nas treba pokretati da se trudimo i oko svojih bližnjih. A tko ljubi Boga cijelim svojim bićem, pronaći će snage i načina da isto tako ljubi i bližnjega, bez obzira na sve ljudske kriterije i norme. To je jedini put u Božje kraljevstvo – ljubav.

Običaji vezani za svetkovinu Svih svetih i Dušni dan

Groblje je očistito...

Kroz tišinu se čuje primetanje zrna na patricama (kronicama) i šapćanje molitve. Odnikud i prigušiti plač

Prvi studenoga u Katoličkoj crkvi slavi se svetkovina Svih svetih. Toga dana slave se sveci i svetice koje je Crkva proglasila svetima, ali i oni koji su umrli na glasu svetosti. Već sutradan, 2. studenoga, prisjećamo se svih svojih dragih pokojnika. Toga dana vjernici osobito mole za svoje mrtve, posjećuju njihova vječna počivališta, blagoslivljaju ih, pale svijeće, nose cvijeće. Tako bismo u današnje vrijeme u kratkim crtama mogli opisati prva dva dana prethodnog mjeseca u godini.

Svjedoci smo da se danas puno toga promijenilo i da je među ljudima najvažnije koje i koliko cvijeća će se odnijeti, kolike svijeće ili svjećnjaci zapaliti, a da je ono stvarno i istinsko nekako potisnuto onim vidljivim i opipljivim.

Običaji u Sonti

»Beru se kukuruzi. Međ kukuruzma bundive. Velike, male, turkinje i 'ne crvene za marvu. Kad naidemo na male, oma mislimo na našu dicu doma. Snotamo od koje će kako kandelu ispasti za 'voga našega maloga, jel za noga. A, kandelima za Sisvete su se radovali ka' su bili mali i naši dide i prandide. Otkad znamo za se na Sisvete poslipodne, očevi, stari i dide imu 'dužnost' pripoloviti i izdubit male bundive, samo turkinje, što lipše išarat križićima, zvizdama, misecom i srcetima.

Malo okolo izrekat. Upolak metnit sviću i zapaliti. Obisit na šnjuru tako da se može nositi«, piše **Ruža Silađev** u svojoj knjizi *Divani iz Sonte* i prisjeća se kako se nekada pripremalo za ovu svetkovinu.

»U sedam sati uveče na Sisvete počmu zvoniti zvona na Kalvarije. Prija su zvonila sve do osam sati. Jedeke na zvona su vukli birovi, a ministranti su malo po selu išli 'prosit'. Narod je rado davo koji sitnež za zvona. Birovi bi onda kupili koju kapljicu i tako lakše vukli zvona. Svi idemo na groblje. U taj sat, naši stari su rekli da izlazu duše naši, mili mrtvi. Kandelu naše dičice svitlu jim put da znadu dojt do nas. Kandelu se metalo pomalo na više grobova. Moljili smo u tišine, svako za se i svako za svo-

jega. Stojalo se na grobu 'noga koji je zadnji umro, dogod zvona zvonu. Groblje je očistito. U dane ka'se čisti uvijek je dobro očistiti koji grob što nije tvoj i sviću zapaliti, možda kakomu siromu što nema nigdi nikoga. Sve je uredito zimckima ružama i krezentinima svakaki fela. Sviće goru na svi grobova. Ko da su zvizde sa neba došle na zemlju. Dim sa svića se diže u vis. Kroz tišinu se čuje primetanje zrna na patricama (kronicama) i šapćanje molitve. Odnikud i prigušiti plač, pa se otme potijano jaukanje kake

matere i oca. I mala dica što držu kandelu su mirna, zatečena svitlošću i svetim. Svako obnavlja svoj spomen na pokojnika. U tomu jedinom času u godine dana, mislimo da smo sa njima. Kad zvona pristanu zvoniti, svit se počme razilaziti doma. Svečano i tijano sa blaženim mirom u duše i sa umom da ćemo jedamti i mi tamo.«

Po njenim zapisima vidimo da bolesni, stari i svi koji su bili spriječeni ići tu večer na groblje, molitvu za pokojnika obavljali su doma. Također, Silađev piše kako su na stolu poredali svijeće, za svakoga pokojnika po jednu, tko je bio u mogućnosti, ako ne spomenuto dječje kandilo je i ovdje poslužilo. Nije oduvijek bilo svijeća, niti fenjera, a niti su se ljudi natjecali čiji će grob biti ljepše uređen,

piše Silađev i prisjeća se čiča **Stipana Šundera**, koji je izrađivao svijeće »koturove«.

»Jedni su bili okrugli i upolak su imali gajtan za gorit. Drugi su bili ko forme plantika i umatali se u krug. Taki su se najviše kupovali. Onda je svaka sirotica imala uvijek 'sviču' pri ruke. Komatić kotura bi odmotala, zapalila i pomolila se Bogu. Dok traje molitva, dotle traje i svića«, piše Silađev i navodi kako je »koturova bilo mali, veliki, crveni, plavi, žuti i rozni«.

Običaje za Dušni dan, koji se često naziva pogrdnim imenom »Mrtvi dan« Ruža Silađev opisuje ovako: »Ujtru na sam Dan mrtvi, u pe' sati su ope zvona zazvonila sve do še' sati. Upalu se 'ne sviće od sinoć što nisu izgorile, jel dičja kandela. Svi ukućani su se morali dignit i molit. Dica sanana i krmeljiva, al niko se ne smije bunit. Oni što su se istom naučili prikrstiti, isto ji se probudi i prikrsti, pa onda nek dalje spavu. Mater je samo rekla da je to jedamt u godine i da nikomu ništa zoto neće falit. Ako koja svića ne izgori, potli mise se odnese na groblje da dogori do kraja. Tako smo obavljali Sisvete i Dan mrtvi u Sonti. U ostale dane ne zaboravljamo di su naši pokojni, jel ko ne vodi brigu o 'nima tamo, ne volji baš jako ni 've vamo«.

Izgubljeni običaji u Monoštoru

Običaji, k'o običaji, razlikuju se od mjesta do mjesta, a da je tako i kada su u pitanju ova dva dana, potvrđuje nam **Marija Šeremešić**, koja govori o običajima u Monoštoru. Šokci Hrvati u Monoštoru su svoju vjeru uvijek iskazivali molitvom, odlaskom u crkvu, posjećivanjem groblja, križeva. Manje su polagali pažnje na dekorativno obilježavanje blagdana, a više na ono duhovno. Svi običaji vezani za blagdane bili su u crkvi, a manje po obiteljima. Po njenim riječima nekada davno, prije 60 i 70 godina, groblja su posjećivana na Dušni dan, odnosno isto tako među Monoštorcima poznati Mrtvi dan.

»Na Svi svete se išlo isključivo u crkvu, a na Mrtvi dan se išlo u crkvu i uzimalo se svete vode (tko nije imao) za groblje. Posjećivalo se groblje, molilo, palile su se svijeće i jaukalo se. Jako su glasno plakali, razgovarali s pokojnikom i žalili na sav glas. Po cijelom groblju se čuo jauk. Više se to ne može čuti u Monoštoru, ali dobro se sjećam kako se sedamdesetih još tu i tamo moglo čuti jaukanje«, prisjeća se Marija Šeremešić i dalje pojašnjava kako je običaj u Monoštoru bio da se tih dana nosila odjeća za žaljenje, a iako su Šokci imali najmanje baš takve odjeće, budući da su poznati po veselim i šarenim bojama, ipak su svoje odijelo prilagodili za te dane.

»Uoči Mrtvog dana djeca su išla po kućama i nosila su svijećice. Prvo bi išli kod onih koji su te godine imali smrtni slučaj u obitelji. Pitali bi ih 'Možemo se Boga moljit za mrtve duše', pa ako bi domaćin dozvolio, a većina jeste, onda bi zapalili svijeće i izmolili Oče naš za mrtve duše. Na dar bi dobili oraha, jabuke ili tako nešto skromno«, priča sugovornica i pojašnjava kako Monoštorci nisu imali cvjetne bašte u prednjem dijelu dvora (okućnice), jer su tuda vodili svinje, krave, guske, patke na ispašu.

U prednjem dijelu je bila zasađena kakva kruška ili eventualno dud.

»Nakon 60-ih godina u vrh vrta ili bostana nije bila ograda sa susjedima, te bi na međi posadili kakvo otporno cvijeće. Najčešće nekadašnje krizanteme koje su same rasle, a dio je bio zasađen metlinjom, od čega su pravili metle korovače. Taj cvjetni dio se protezao i kod susjeda i oni su to razmjenjivali kome je što kad treba-

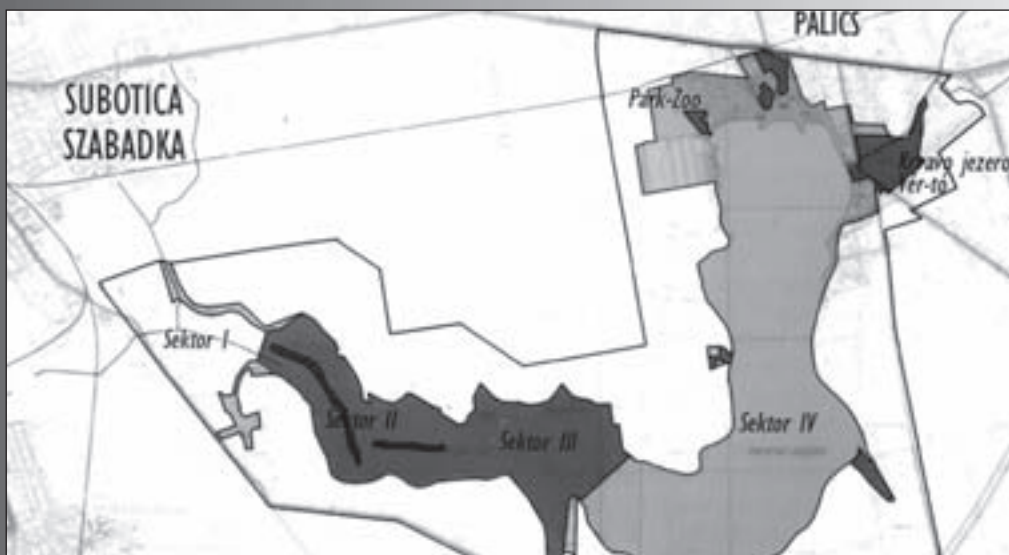
lo. To cvijeće su koristili za odnošenje na groblje. Ako je preminuo netko bliži ili mlad u obitelji, onda se nosilo umjetno cvijeće, koje je bilo više od kartona i papira nego od cvijeća, ali to se ugrađivalo i pravio se vijenac«, priča Marija Šeremešić.

Po njenim riječima Šokci u Monoštoru tada nisu imali nadgrobne spomenike nego su najčešće pravili humke od zemlje. Posebno se vodila briga o groblju uoči Svih svetih i Dušnog dana.

»Običaj u selu je bio da se čitavo groblje mora oguliti od trave, potpuno s korijenom, tako da je svatko svoj grob ograbljićao i sredio ga kao da je češljem češljano. Humke su se pravile u obliku trapeza, a na ravni dio se zabadalo cvijeće koje su donosili od kuće (ono s međe). Nije bilo kupovnog nego ono tko je što imao«, priča Marija Šeremešić i pojašnjava kako je najvažnije bilo pomoliti se, zapaliti svijeću i poškropiti grob svetom vodom.

Ž. V.

Maštanje na nasipu jezera

Fotografija je nastala na nasipu koji dijeli treći i četvrti turistički sektor, koji je napravljen prije pola stoljeća u sanaciji jezera, nazvanog pothvatom stoljeća, kada je voda iz jezera potpuno ispuštena nakon pomora riba 1971, dno očišćeno od debelih naslaga mulja, te jezero ponovo napunjeno vodom do 1977. godine. Mnogi i danas pamte godine strepnje

Lijepo je i zdravo šetati ili voziti bicikl dugom obalom Palićkog jezera, dok se pogled pruža daleko preko vode – uvjerali su se mnogi sugrađani i turisti proteklog ljeta, koristeći blagodati novoizgrađenih šetališnih staza uz obje jezerske obale, kroz predjele dotad uglavnom nedostupne pogledima i posjetiteljima. Projekt kojim su prokrčene i postavljene staze uz zapadnu i istočnu obalu ipak je tek djelomično otkrio divne vidike ka vodi u ovoj prvoj završenoj fazi, te se očekuje nastavak radova. Prema najavama, za koje nije precizirano kada će biti realizirane, u perspektivi je spajanje staza s istočne i zapadne obale, preko nasipa kojim je četvrti i najveći sektor odijeljen od onog manjeg dijela Palićkog jezera, bližeg prečistaču.

Nedovršenom stazom uz obalu i s jedne i s druge strane rekreativci i sada rado šetaju i voze bicikl, a pojedini koriste i stare, utabane staze uz treći sektor, bliže gradu. Kada se pogleda karta jezera (u prilogu), dobija se slika o opsegu radova koji još predstoje za spajanje staza uz obalu, jer je uređenim trasama pokriven tek manji dio.

hoće li se omiljeno kupalište »vratiti«, i vrijeme kada se po dnu jezera moglo hodati.

Jezero je po tadašnjoj zamisli o revitalizaciji podijeljeno nasipima u sektore, ali je prva pregrada postavljena još dvadeset godina ranije: »Nekad je cijela prirodna depresija, počev od Aleksandrova pa sve do Krvavog jezera, činila prirodnu cijelinu, koja je kasnije presječena s više putova i željezničkih pruga, a 1959. godine pregrađen je još i nasipom onaj dio jezera koji se proteže na zapad do Senčanskog puta...« (Đula Seleši: *Jezero Palić, odumiranje i sanacija*, u izdanju Fonda za sanaciju jezera Palić 1973. godine).

Više od kantora

Marko Kusturin, rođen 20. listopada 1928. godine od oca **Marka** i majke **Anice** (rođ. **Šomodvarac**) svoj radni vijek proveo je kao uposlenik u ZOIL osiguranju u Somboru gdje je bio zadužen za Monoštor, Bezdan, Kolut i Bereg. No, njegova prava ljubav bila je glazba, a želju za bavljenjem glazbom ostvario je kao kantor u župi sv. Petra i Pavla u Monoštoru.

Pričaju da je od mladosti volio harmoniku, te je vježbao sviranje dok su se ostala djeca igrala na dunavcu. Djetinjstvo je proveo u *Sokačicu*, ulici na kraju sela s one strane benta (nasipa) čiji jedan dio pripada katastrskoj općini Beli Manastir (Hrvatska). Upisuje srednju glazbenu školu u Somboru. Nije bilo lako. Pješice se išlo do željezničke stanice koja je bila udaljena sigurno više od kilometar od sela, dalje se nastavljalo vlakom. Često je prespavao u školi na klupama. Po svršetku srednje škole, oko 1951. godine, počinje pored redovitog uposlenja raditi kao kantor u crkvi. Tijekom životnog vijeka predavao je 4-5 godina i glazbeno u osnovnoj školi. Također je držao satove harmonike zainteresiranima te se može reći da su prve korake u svojoj karijeri učili kasnije poznati harmonikaši iz romskog naselja. Bio je uvijek spreman pomoći, te je bio spreman zasvirati harmoniku i na seoskim zabavama (maskenbal) no nije imao svoj sastav (bend).

Volio je svirati u crkvi i nije mu bilo teško svirati i po tri mise za dan, te je još išao i na sprovode kad ih je bilo. Događalo se da tijekom dana i po šest puta obavlja kantorske poslove. Bio je nadaren, te je po potrebi i pisao stihove za praštanje na sprovodima. Ovim stihovima se obitelj opraštala od pokojnika te bi se u njima našle sve bitne osobe u obitelji. On je posljednji koji je svirao na misnim slavljinama koristeći velike orgulje koje nakon kvara više nikad nisu privedene svrsi. Zanimanja su mu bila svestrana te je jedno vrijeme bio i tajnik nogometnog kluba. Supruga **Erika**, rođena **Tilčer**, a po majci **Sabo** (prezime Sabo – porijeklo iz Hercegovine) nije imala ništa protiv njegove svestranosti i podržavala ga je u svim aktivnostima. U crkvi prestaje s radom na mjestu kantora 1996. godine, a posljednji put muzički instrument – harmoniku uzima 1998. na svadbi starijeg sina. Preminuo je 2009. godine.

Sinovi **Darko** i **Jerko** nisu pokazali zanimanje za glazbu, no danas njegove unuke **Ana** i **Eva**, kćeri sina Darka pohađaju istureni odjel Muzičke škole *Petar Konjović*, nastavu na hrvatskom jeziku, s tim da njihov instrument nije harmonika već prim i bas prim.

Željko Šeremešić

Sigurnost na internetu

»Malci-digitalci« savjetuju

Učenici OŠ *Ivan Milutinović* iz Subotice uključeni su u brojne projekte, a među njima je i projekt »Malci-digitalci« koji je nagrađen na natječaju *#Digitalna-Ekspedicija* izazov koji je raspisao Zavod za unapređenje obrazovanja i vaspitanja (ZUOV), Zavod za vrednovanje kvaliteta obrazovanja i vaspitanja (ZVKOV), Propulsion i Inicijativa *Digitalna Srbija*. Ovaj izazov se po riječima učiteljice **Sanje Dulić** provodi u okviru Inicijative za novu medijsku i digitalnu pismenost (Nova pismenost), u partnerstvu s Američkom agencijom za međunarodni razvoj USAID. U ovu avanturu spremno su se uključili učenici 1. i 2. c razreda, te učenici 2. a razreda kao i njihove učiteljice Sanja Dulić i **Slađana Marković-Štetak**, a sve ono što su uradili i naučili redovito dijele s vršnjacima i to na sajtu www.mudrice.wordpress.com gdje možete i sami zaviriti i

pogledati njihove korisne objave, a u ponudi imaju i igrice i testove za provjeru znanja. Sve aktivnosti promoviraju putem Facebook stranice, te školskog i već spomenutog sajta. Ovaj projekt ima za cilj povećanje digitalne pismenosti kod djece i mladih, te se upoznati s internetom, kako ga pravilno i sigurno koristiti.

Evo što savjetuju »Malci-digitalci«:

- * Ne ostavljaj osobne podatke!
- * Pravi jake zaporkke (lozinke) i ne govori ih drugima!
- * Ne postavljaj fotografije djece, ni svoje, niti svojih prijatelja!
- * Prijavi nepoželjan sadržaj!
- * Nemoj prihvaćati zahtjeve za prijateljstvo od nepoznatih ljudi!

- * Internet neka više služi za učenje, a manje za zabavu!
- * Savjet traži od onih ljudi kojima vjeruješ!

Dobre strane interneta:

učenje
rad od doma
riznica znanja
otkrivanje novih stvari
dostupnost velikog broja knjiga koje se mogu pročitati
plaćanje putem interneta
zabava
upoznavanje novih ljudi

Loše strane interneta:

narušena sigurnost
zloropotreba podataka
narušavanje autorskih prava
opasnost od štetnih fajlova
širenje mržnje i uvreda
nepoštovanje privatnosti
izaziva ovisnost
mladi i djeca zaboravljaju na izlaske i vrijeme provedeno za računalom
djeca mogu naići na neprimjeren sadržaj

Savjet +

Like na društvenim mrežama NIJE mjerilo za sreću! Zagrljaj prijatelja ili podrška su prave vrijednosti!

Hrckov spomenar

ZOVEM SE: **Petar Francišković**
IDEM U ŠKOLU: OŠ *Matija Gubec*, Tavankut – 1. a razred
IZVANNASTAVNE AKTIVNOSTI: folklor
VOLIM: igrati igrice na računalu sa sestrom, družiti se s prijateljima i sastavljati *lego* kocke, crtati
NE VOLIM: raditi domaću zadaću
U SLOBODNO VRIJEME: igram *roblox* i *minecraft*, crtam, igram se sa sestrom i domaćim životinjama u dvorištu
NAJ PREDMET: tjelesno
KAD ODRASTEM ŽELIM BITI: majstor

Too optika

DR. YUHI

551-045

Subotica, kod glavne pošte.

Traže se vozači C i E kategorije s hrvatskim ili mađarskim putnim ispravama za posao u Njemačkoj u okolini Stuttgarta i Ludwigsburga. Tel.: + 4917621561026 ili 064/1826160.

U Somboru prodajem kompletno završenu termoizoliranu veću katnicu sa suterenom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel.: 025 544-92-20; 064 280-84-32.

Prodaje se elevator, plug leopard dvobrazni, špediter, auto lada samara (i krovni nosač i auto prikolica trabanta), motor. Tel.: 024/528-682.

Roleri i starinska kolijevka, ormari, kreveti, virangoši, stol, stolice, bunjevačka ruha, marame, pregače i sl. Tel.: 024/532-570.

Prodajem plac u Borči, 12 kilometara od centra Beograda, veličine 5 ari i tražim njegovateljicu za teško pokretnu osobu. Tel.: 060 3105572.

Hrvatska obitelj iz Zagreba koja živi u Segedinu (Mađarska) traži ženu za čuvanje osmomesječnog djeteta i pripomoć u kućanstvu na duže razdoblje. Plaćanje 800 eura. Stan i hrana osigurani, slobodni dani i ostalo po dogovoru. Kontakt telefon: Miro, 0036-30-288-93-33.

Izdajem garsonjeru u centru Subotice. Tel.: 065 6081194.

Izdaje se u arendu – zakup poljoprivredno zemljište oko 2,5 km južno od sela Golubinci, površine 42 a i 73 m², parcela broj 7138 K. O. Golubinci. Dragan 063/509-902.

Hitno i povoljno prodajem kuću u Subotici, 107 m². Kao i zemlju 1h 6 ari. Tel.: 064 18-39-591.

Prodaju se: dunje, dvije nekorištene peme punjene novim sitnim guščijim perjem i auto Lada Samara '90. (200 eura). Tel.: 024 532570

Prodaje se pneumatska 4. redna sejačica 2016. g. iz Agrije, elektronska sjetva (tri para ploča za kukuruz, suncokret i soju), Lada Samara 90 (150 eu), špediter (150 eu), starinski ormari i sl. Tel.: 024/532570 ili 0600532570.

Prodaje se peć za etažno grijanje na čvrsto gorivo Podvis Knjaževac 30 kw. Tel.: 024 528682.

Prodaje se poslovni prostor i stan od oko 600 m² u Ulici Huga Badalića 6, Subotica. Tel.: 069 2887213.

Izdaje se jednosoban stan na Proizvki u Subotici (42 kv, 4. kat, centralno grijanje s alokatorima, mali troškovi održavanja). Cijena je 120 eura plus režijs. Info na telefon: 063/8857124.

Prodajem ili mijenjam poslovni prostor u neposrednoj blizini centra Šida površine 100 m², za nekretninu na Hrvatskom primorju. Sve informacije na telefon: 062/8681437 ili 064/6590730.

Prodajem ili mijenjam dvoetažni stan površine 77,5 m² u centru Šida kod gradske tržnice (Karađorđeva 17), za nekretninu na Hrvatskom primorju. Stan je novoizgrađen s centralnim grijanjem. Informacije na telefon: 060/0289407 ili 060/7158020.

U Somboru **prodajem** kompletno završenu veću katnicu sa suterenom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel.: 064 2808432; 025 5449220.

Prodajem motokultivator *gorenje muta* 8 ks, s dizel motorom, frezom širine 60 cm i kosilicom za travu širine 105 cm. Sve je ispravno. Tel.: 063-351-582.

Sjećanje na voljenu i neprežaljenu suprugu, majku, nanu

STANKU KUJUNDŽIĆ

Hvala Ti za dobrotu, ljubav i sreću kojom si nas uvijek nesebično darivala. Neka Te čuvaju anđeli, kao što si Ti čuvala i pazila nas.

Sveta misa služiti će se u subotu, 30. listopada, u 9 sati, u Franjevačkoj crkvi.

Tvoji: suprug Jakov, sin Ivo i kćerka Marijana s obiteljima.

Besplatni mali oglasi uz kupon iz *Hrvatske riječi* koji VAŽI DO 2. 11. 2021.

Poštovani čitatelji našeg i vašeg tjednika, i dalje nastavljamo objavljivati rubrike malih oglasa u kojima možete objavljivati sve ono što želite prodati, mijenjati, kupiti ili darovati. Jedini uvjet za objavu vašeg malog oglasa je priloženi kupon kojega objavljujemo u svakom broju *Hrvatske riječi*.

Duljina malog oglasa ne smije prelaziti više od 30 riječi.

Uredništvo

Hrvatska likovna udruga *CroArt* prodaje umjetničke slike, djela članova udruge. Zainteresirani se mogu javiti predsjedniku udruge.

Tel.: +381 24 529 745; mobil: +381 63 518 218; e-mail: horvat.josip.su@gmail.com

HKC *Bunjevačko kolo*, Likovni odjel, prodaje slike svojih članova. Slike se mogu vidjeti u prostorijama Centra, ul. Preradovićeve 4, radnim danom od 8 do 14 sati. Tel: 024/556-898 ili 555-589.

ILI-ILI

do 30. 04. 2021.

Priključenje **BESPLATNO**

- + Birate između:
 - 6 meseci po 1 dinar ili
 - 12 meseci sa 50% popusta

Astra Telekom

011 44 22 009

Kristijan SEKULIĆ 69	Jednakost	Uzajamno	Savezna američka država	Skupina glazbenika iz N. Sada Kio...	Pasivni ženski princip po budizmu	Pokojnik	Otocaustic Emissions	Tratina, livada za ispašu	Niš	Tau	Prvo slovo	Jedan veznik	Novi Sad
Planinski masiv u SAD-u													
Presudom osloboditi robove, robijaše										Hrvatska pop pjevačica	Suma novca	South Dimitri s kadihom	
Neplačeni aktivist									Memorial Sloan Kettering Sudac tur.				Osobe koje u ratu nisu pod oružjem
Nemzeti Sport Online				Musliman, žensko ime	Volumen Donje rublje		Onaj koji govori ikavicom						
Straga, odostraga							Nacije						
Prednji dio brodice, čamca							Dodatak za dobivanje kvalitete						
Lider HSS-a Stjepan ... 1871-1928						Hrvatsko muško ime	Harmonija	Pikosi Bivša Perzija					
Bolest izazvana dugim djetama											Illinois		
Viktor Orbán			Austrija		Akrep (turski)						Niska površina između brda, dol	Italija Koju je ozlijeđen parom	
North		Ljestvica, stuba		Francuska	Reynolds Learning Academy Mađ. ime				Košarkaš Murić Tona				Elitni dio Zagreba
Osiijek			Oni koji vole ljude Holly Bori										
Savez komunista Hrvatske				Ministry of Defense Stara mjera				Visoka strukovna sprema	Halal (tur.) Amer. SF film 1982.				
Bivak, logor						Reccuring Deposit	Turske velmože Spjev						
	Litra Drugo slovo		Naselje u Svetoj Nedelji HR Rezervat										
Lokva					Demokrat. partija socijalista				Bosanska pjevačica Stanojka Mitrović...				

VODORAVNO: ROCKY MOUNTAIN, ABOLIRATI, S. VOLONTER, MISK, NSO, V. IKAVAC, OTRAGA, NARODI, PRAVAC, ADITIV, RADICI, INATI, ANOREKSIA, IL VO, A. AKRAP, I. H. RLA, EDO, OS, FILANTROPI, SIKH, MOD, ALAL, TABOR, VEZIRI, L. KERESTINEC, BARA, DPS, ČAVLA
OKOMITO: RAVNOPRAVNOST, B. OBOSTRANO, SKALA, COLORADO, HB, R. KLO, AJIRA, F. OKA, YIN, GAČE, IMRE, MITYAC, KARLO, RD, OAE, SKLAD, EP, UTRINA, IRAN, VSS, NI, KADILJA, T. ET, T. MARINA PERAZIĆ, A. SVOTA, DOLINA, I. KADITI, OPAREN, NS, CIVILI, ILICA

RJEŠENJE BR. 69.

Prva hrvatska nogometna liga

Rijeka i Osijek na vrhu

Zahvaljujući pobjedama u 13. kolu, na vrhu prvenstvene ljestvice 1. HNL nalaze se momčadi *Rijeke* i *Osijeka* s 27 osvojenih bodova, dok *Dinamo* (uz dva susreta manje) i *Hajduk* (jedan manje) zaostaju tri, odnosno šest bodova. Vrlo zanimljivo ligaško kolo, u duhu svoga rednoga broja nije bilo baš sretno Zagrepčanima i Splitsanima koji su unatoč favoriziranom statusu na koncu ipak prosuli prednost domaćeg terena.

Pobjede za vrh

Zanimljivost ovoga prvenstva ogleda se u njegovoj totalnoj nepredvidljivosti i rezultatskoj neizvjesnosti, jer je, primjerice, prije desetak dana *Lokomotiva* iznenađujuće slavila na Rujevici (zaostali susret), a samo par dana kasnije Riječani su se adekvatno revanširali u Zagrebu (2:0). S tri nova boda stigli su do brojke 27, baš kao i *Osi-*

grepcane, ali lopta je okrugla i svaka pobjeda se mora zaslužiti i potvrditi na terenu.

Donji dom

Nakon trinaest odigranih prvenstvenih kola sve je izglednije kako *Slaven* i *Hrvatski dragovoljac* polagano gube dah i da im predstoji grčevita borba za ostanak u elitnom razredu hrvatskog klupskog nogometa. Osma *Istra* (12 bodova) ima već pet bodova više od momča-

jek koji je u svom Gradskom vrtu, istina teškom mukom, izvojevao minimalnu pobjedu protiv *Hrvatskog dragovoljca* (1:0). Ali ne gleda se umjetnički dojam nego bodovni saldo i eto riječko-osječkog dvojca na vrhu.

Domaći remiji

Prvo je u subotu *Hajduk* s praznim puškama dočekao *Goricu* (0:0) na svom Poljudu i ubilježio već treći susret bez pobjede. Dan kasnije *Dinamo* je također prokockao prednost svog Maksimira i protiv sve bolje *Istre* odigrao samo neodlučenih 1:1. Malo tko je mogao vjerovati kako će se ova dva susreta završiti mršavo za Splitsane i Za-

di iz Koprivnice, odnosno šest od *dragovoljaca*. Sedmi *Šibenik* uknjižio je još dva boda više (14) i trenutačno se nalazi u tzv. sigurnoj zoni središnjice tablice.

Umjesto komentara

Nakon viđenih susreta i rezultata jednostavno nema prostora za neki dodatni komentar, jer hrvatski klupski nogomet se jednostavno treba gledati. Svaki susret je priča za sebe, zbilja više nema apsolutno favoriziranih momčadi i pretplaćenih bodova. Svaki gol i bod se moraju osvojiti u vrlo neizvjesnim duelima, neovisno o trenutačnom položaju momčadi na tablici. Istina, ima se još mnogo igrati i svi treneri u svoju obranu ponavljaju mantru kako je u pitanju maraton u kome će se tek pri kraju vidjeti konačni pobjednik, ali je isto tako velika istina kako se u Hrvatskoj igra odličan ligaški nogomet. Na radost svih ljubitelja domaćeg nogometa.

D. P.

TENIS

Čilić u finalu Moskve

Ruski tenisač **Karacev** bio je bolji od **Marina Čilića** u finalnom susretu ATP turnira u Moskvi (6:2, 6:4) i spriječio ga da u svom 34. finalu karijere stigne do jubilar-nog 20. naslova. Odlično odigran turnir u glavnom gradu Rusije donijet će Čili novi uspon na ranking ljestvici.

SKIJANJE

Zubčić deveti u veleslomu

Prvu utrku nove sezone za skijaše, veleslalom vožen prošle nedjelje u Soldenu (Austrija), najbolji hrvatski skijaš **Filip Zubčić** završio je na devetom mjestu. Prvo mjesto je osvojio Švicarac **Oderma-tt**. Sezona se na-stavlja 14. stude-noga kada se vozi paralel slalom u Lechu, nakon čega slijedi sjevernoa-merička turneja.

KOŠARKA

Prva pobjeda Zadra

Uvjerljivom pobjedom (70:56) protiv gostujućeg **Borca** (Čačak) košarkaši **Zadra** upisali su prve bodove u natjecanju Regionalne ABA lige. Nakon četiri uvodna po-raza konačno su se i navijači momčadi iz dvorane Višnjik mogli radovati uspjehu svojih ljubimaca. Drugi hrvatski predstavnik **Split** doživio je novi poraz, ovoga puta protiv **Igokee** (85:67).

BOKS

Svjetsko prvenstvo u Beogradu

Glavni grad Srbije domaćin je 21. Svjetskom prvenstvu za amaterske boksače koji će se do subote 6. studenoga boriti za najsajnija odličja namijenjena najboljim borcima u brojnim težinskim kategorijama. Najveće nade za medalje hrvatski boks polaže u teškaša **Tonija Filipija** (do 92 kg) i superteškaša **Marka Miluna** (preko 92 kg).

POGLED S TRIBINA

Dan velikih derbija

Nedjelja, 24. listopada 2021. godine, ostat će zauvijek zapisana u analima klupskog nogometnog sporta, jer su istoga dana odigrana čak četiri velika derbija u četiri najjače lige Europe. Naime, vjerovali ili ne, prvenstveni rasporedi u Španjolskoj, Engleskoj, Italiji i Francuskoj izbacili su besmrtnu duele **Barcelone** i **Real Madrida** (*El Clasico*), **Manchester Uniteda** i **Liverpoola**, **Intera** i **Juventus** i konačno **Marseillea** i **PSG-a**. Tko voli nogomet mogao je cijeli dan uživati u vrhunskom nogometu i majstorijama najboljih svjetskih nogometaša koji nose majice spomenutih klubova. Naravno, među njima je bilo i najboljih hrvatskih nogometaša. **Luka Modrić**, kapetan hrvatske reprezentacije i neizostavni dio *Realove* momčadi,

odigrao je majstorski cijeli susret i svojom odličnom predstavom uveliko pridonio velikoj pobjedi kraljevskog kluba (2:1) Ujedno, s punih 36 godina i 45 dana postao je najstariji nogometaš u ovom stoljeću koji je bio starter u *El Clasicu*, a pritom je velika tekma bila njegova 400. utakmica u majici *Real*a. U najvećem talijanskom derbiju *Inter* i *Juventus* odigrali su neodlučeno (1:1), a u crno-plavim majicama domaćina igrala su dva standardna hrvatska reprezentativca – **Ivan Perišić** i **Marcelo Brozović**. Susret je protekao u atraktivnom, klasičnom talijanskom načinu igre, Broz je u sredini *nerazzurra* odigrao cijeli susret dok je Perišić zamijenjen u 77. minuti.

S velikog francuskog derbija između legendarnog *Marseillea* i moćnog *PSG-a* izborniku **Daliću** stiže najljepša moguća vijest. **Duje Ćaleta Car**, stoper domaće momčadi uspio se izboriti sa špicom Parižana u kojoj igraju **Messi** i **Mbappe**, te svojom solidnom igrom pridonio konačnom neodlučenom ishodu ovoga susreta (0:0). U situaciji kada Hrvatskoj predstoje odlučujući kvalifikacijski susreti s *Maltom* i *Rusijom*, a konstantna je potražnja za najboljim rješenjima u posljednjoj liniji obrane, posebno raduje izvrstan nastup »francuskog legionara«.

I tako, kako to već desetljećima biva, najveći nogometni susreti jednostavno ne mogu proći bez hrvatskih nogometaša. I ne samo proći, jer u njima oni nikako ne igraju epizodne uloge nego su najčešće upravo u glavnim rolama. Bilo je to tako i te povijesne nedjelje 24. listopada, kada su igrani najveći derbiji u sve četiri prijestolne europske nacionalne lige.

D. P.

Narodne poslovice

- * Šutnja je san koji hrani mudrost.
- * Gladan pas i na gazdu laje.
- * Briga vuka što ovce misle o njemu.

Vicevi, šale...

Ivica se hvali Perici:

— Ja sam bio tako pametno dijete da sam prohodao s 10 mjeseci!

A Perica će:

— Ja sam bio pametniji. Mene su nosili do druge godine!

Kaže muž ženi:

— Svaki dan te volim sve više i više!

A žena će ljutito na to:

— To znači da me danas ne voliš toliko koliko ćeš sutra?

Mudrolije

* Ne zaboravi da zaboravljeni nikada ne zaboravljaju one koji su ih zaboravili.

* Zatvori poneka vrata. Ne zbog ponosa, nespособnosti ili arogancije, već zbog toga što više ne vode nikuda.

* Nemate pojma koliko su vam ljudi kroz šalu rekli istine.

Vremeplov – iz naše arhive

Sajam knjiga 2013.

Iz Ivković šora

Etogac

Piše: Branko Ivković

Faljnjs, čeljadi. Jeto, mi se skupili ode na prigrivku da uvatimo malo ovog jesenskog sunca i da se izdivanimo, bar kad više ni televiziju ne možmo čestito gledat a da se ne živciramo s kojikaki pripovitkama o tim kako nam dobro i zdravo lipo, a svi mi znamo da plaćamo najskuplje gorivo, ulje, meso a i još tušta tog. U tim takim divanu sam se moro i smijati kad je moj rođo Joso kazo da jeto pravimo i prugu, pa kad jedared budne gotova možmo lipo otić u andraka. A i to kaki smo friški na poslu, čeljadi moja, neće borme bit oma. Gledim na našu lipu Varošku kuću i na njoj piše da je opravljena za četiri lita, pa pozorište, mislim ono staro isto. Latili se ljudi, zapeli i etogac – gotov poso. A imali su siroti samo lopate, ašove skovane taljičke od dasaka, a ovi sad gepezi imadu sve ništa na pucad, velike mašinetine, krave i šta ti ja znam a triba njim dvadest godina da to oprave, i to od cakla i pleva. Ha, čisto se mislim koliko će to fajn durat. Da ne bude kugod onaj što je tute u Ivković šoru ziđo parasničku peč od bubalja kod jednog gazed. Da ne duljim, lipo on opleo bublje od blata i ražene slame, pozabado i jednu na drugu svorbovim prućom. Kad je zgotovio poso, primio nadnicu i gasa na šor. Gazda ušo u sobu, a peč se raspuzala. On šta će siroma trk šorom za majstorem pa ga zaustavio: »Ta, majstore, ko ga njezinog, peč se srušila«. A majstor će natrag: »Ta ne mož ti trvat sto godina«, sio na biciglu i tiraj dalje. Tako i ovi novi majstori: zalipe malo tute stiropora, vamo stirodura, zamažu i gotovo. Našem lvi Dugačkim posli došle kokoške i »opravile coknu«, skroz do cigalja isćibale. Kad nam se požalio, Periša ga utišio ričima da zdravo često namiriva pilež. Veli da su zbog tog kokoške pobisnile. »Dosta je njima bacit kuruza svaki drugi dan, ne mora baš svaki«, veli Periša ozbiljno. Neg, vidim niki dan na ovim sokočalu da je bila proslava rođenja bana Jelačića i da je bilo fajn svita. Sićam se i ja sam kadgod uvijek bio pozivan na taj svetac. Doduše, to je bilo davno. Kad je našim svitom vladala druga vlada, onda je borme mogo makar ko tamo dospit, svakom su bila vrata otvorena. Sad borme nije tako. Jal zbog ove korone jal čega drugog, al borme nije. Doduše, da vam pravo izdivanim ja se sad ne bi borme ni volio baš gurati. Sićam se te njeve gošće iz oni devedeseti strašni vrimenta. Nije baš zdravo borme volila i poštivala naš svit. Sad odjedared glavni gost. »Al, ona je član velike skupštine«, veli mi Periša. Ja, čeljadi, ne marim da je član čega. Vuk dlaku minja al čud nikad, kako je divanio moj dida. A on nije divanio u vitar, makar se taj divan nije komegod ni sviđo. Sad kako ispadne. Doduše, malo-malo pa moj divan ni ne objave. Vele: morali smo metit važnu reklamu. Pa nek, čeljadi moja, jal te? Mi smo strpljen svit. Imamo nas sedamdest posto ikavčana to po stranice novina, al dočekaćemo nedilju dana. Nismo valjdar mi bunjevački Rvati lakumi. Neg, ajd, zbogom. Idem namirit.

Rič po rič

Lika ni za lik

Piše: Željko Šeremešić

Eto, Bože dragi ti koda si baš protiv. Sa će Sisvete, moj unuk Marin dolazi iz Minkena i dite poručilo da se zaželjilo štuke u ribljem paprikašu a štuke ni za lik. No, kako j ovo zakišilo pa nigdi ne idem već sam sidim ispred ovog sokočala od televizije kojeg sam već sto put tio bacit kroz prozor; sve gadnije i gadnije čujem. Čujem da nam se lošo piše. Kako ja to vidim ovako izdaleka, lika za ovu koronu ni za lik. Priko lita kažu da smo poprimali te vakcine, ko j koju tio. Bilo ji kažu skoro ko sladoleda. Oš od ovi sa zapada što bi rekli do oni sa istoka. Imena im teško i zapamtiti, al svako j svoju koliko vidim dobro nafaljio ko i svaki falinku zatajio, a naša bogata država dala na volju da se zaštitimo, što bi ona rekla. Pa još ni bilo dosta jedanput i dvaput već i triput. A kako vidim, biće tu i još i četvrti put, il već ko zna još koliko put. Pa si mogo još birat, oš malo ovake pa malo onake. No, na svu nevolju kažu ope evo novi talas. Ko će već izborojat sve talase. Kažu ni da dolazi već je tu. I ope se država dositila kako da nas zaštititi. A fala Bogu njoj se ni teško ničeg dositi, od novi poreza, nameta da ti pamet stane i razni potriba za koje kaže da nam sve tribu a koje na kraju i bome kadgod i papreno koštu. Kadgod se zaštudiram, pa mi sve to izgledje, dragi Bože, ko da to najcrnji đavli smišlju. I siguran sam da j tako, da i naš župnik u prodike kaže da j to sve paklena ujdurma. Da nas posvađa, poništi, razboli, zarati, u prav metne. Ajd sade da se vratim na pravo. Ja sam mislio da će do danaske, ako niko onda država, lik izmisli. Ta prošlo j već skoro dvi godine kako se korona zaratila s nama i čudo mi je, Bože dragi, kako to da do sade svit ni izmislio lik. Lik za koronu tribo j davno već bit izmisli i sad ovi briga ne bi imali. Ta, čeljadi moja, izmislili smo da na misec možemo otić, doktori već srce, bubrig i šta sve ni minju, popravlju i liću, ko što mi kažemo Faljen Isus. Al ima tu i druga pripovijčka. Jedni ope kažu da j koronu kogod izmislio, da j već davno priprazio te vakcine koje triba da pobeđu koronu. I tako j kogod izmislio koronu, pa nam potli ponudio lik. Sade kako god bilo i kakogod okreneš to sve kogagod košta. Još ja virujem unu da ako ne platiš na mostu platićeš na ćuprije. I kad smo se već svi pomirili da se triba naprimat ti vakcina da bi se zaštitili, da bi mogli drugu državu sade evo najavljuju da ni to ni dosta. Kogod je izmislio, smislilo da ni to više neće bit tako već ćeš morat imat kovid papir, kako kažu propusnicu za bircuz pod pritnjom da ti dobro oderu, te da se u bircuz može sam ako pokažeš taj papir jel nikaki test. I to kažu da do deset sati naveče ne važi, a potli deset moraš to imat. To dragi Bog još ni vidio, prija deset nema bolesti a potli ima. Potli ovo svega zabrinio sam se šta će bit na Sisvete. Pa šta ako kažu da i za groblje moramo imat papire. I zamislite sad šta j nastalo, moj Marin stiže a štuke ni za lik, korona nam ope došla a lika ni za lik. Šta sve mi nećemo morat pritrpit. Možete se mislić kako sam se zabrinio kad sam i ženu moro pitat šta da se radi. A ona će onako ko iz puške da se tribamo moljit za lik, ko i za sve. Eh, ka j to rekla oma sam pomislio da b ova mogla mogla bit ladno konsultant jel savjetnik našem župniku, al ipak da za svaki slučaj moram pojačat kronicu.

U NEKOLIKO SLIKA

Jesen

Risari UBH *Dužijanca* na berbi kukuruza

Ponovno najbolji

Risari Udruge bunjevačkih Hrvata *Dužijanca* i ove su godine sudjelovali na natjecanju u ručnoj berbi kukuruza u Crnoj Bari i u Novom Orahovu, a kako smo naviknuli da gdje god se pojave odnesu neko od prvih mjesta, nismo iznenađeni rezultatima.

Prve subote u listopadu se organizira *Kukuruzijada* u organizaciji Kulturnog društva *Crna Bara* u istoimenom mjestu. Po riječima jedne od organizatorice *Dužijanice* i manifestacije *Takmičenje risara* u Subotici **Marije Kujundžić**, ove godine natjecalo se 16 ekipa iz okolice Crne Bare, Sente, Čoke, te i ekipa *Dužijanice* iz Subotice koju su predstavljali **Stipan Kujundžić**, **Andrija Tumbas**, **Željko Pančić** i Marija Kujundžić. Njihov zadatak, kao i svih natjecatelja, bio je u što kraćem periodu ručno obrati parcelu kukuruza (8x10 m), posjeći stabljike i vezati ih u snopove, saditi klupe i napraviti *rpice* (hrpe) od klipova. Tako je spomenutoj, pobjedničkoj ekipi za ovaj posao bilo potrebno 12 minuta, što ih je plasiralo na prvo mjesto. Drugo mjesto pripalo je ekipi iz Jazova, a treće ekipi iz Sente.

»Pošto radi četvero ljudi i ode je važan timski rad. Uglavnom se podilimo i troje ljudi beru kuruze, a jedan siče kuružnu. Na kraju se sadiju klupe, a četvrti u ekipi čisti rpice. Sve mora bit čisto, rpice moraju bit brez kike i lišća«, priča nam Marija Kujundžić.

Danas se rijetko može vidjeti da netko još ručno bere kukuruz. Kao i mnoge druge poslove, tako su strojevi i ovo preuzeli, ali naša sugovornica kaže kako oni još uvijek jedan dio njive obru ručno, kako bi imali snopove kukuruzovine za manifestaciju *Priskakanje vatre*. Što se tiče alata, koriste se *šiljkom* kojim beru, a imaju uza sebe i motičicu, dok Marija priča kako drugi uglavnom umjesto motike koriste srp. »Iskustvo nam je pokazalo da se ipak bolje i lakše mož radit motičicom, pa onda to i koristimo. Ono što još nosi bodove, jeste da se snopovi po pravilu tribaju vezat kuružnom, a ne manilom što većina radi. To je teži način, al pravilniji. Tu triba nać vlažnu jel mekšu kuružnu«, pojašnjava Marija Kujundžić.

Slična, zapravo ista situacija ponovila se i u Novom Orahovu 16. listopada, gdje su risari UBH *Dužijanca* po-

novno zauzeli prvo mjesto, drugo mjesto osvojila je ekipa Crne Bare, a treće veterani KUD *Obornjača* iz Utrine. U Novom Orahovu pobjedničku ekipu činili su: Stipan Kujundžić, **Suzana Matković** i **Marijan Marcikić**, a naša sugovornica Marija se pridružila ekipi iz Crne Bare, budući da je njima falio jedan član ekipe. Osim natjecanja u branju kukuruza, koje ovdje ne zahtijeva brzinu, nego kvalitetu posla, ekipe se natječu i u takozvanim sportskim igrama, koje podrazumijevaju bacanje kukuruza u košareve, pravljenje čardaka od *čutaka* (komina) i iz zavezanog džaka izdvojiti tri crvena kukuruza, a ostaviti sedam žutih. I ovdje su bili najbolji, a Marija nam je rekla kako su već razradili tehniku i kod ovih igara.

Kroz razgovor smo se dotaknuli i kvalitete kukuruza, na što je sugovornica rekla kako je ove godine bilo teško raditi jer su kukuruzi mali, i da se obično u snop stavlja 25 stabljika, a sada je moralo ići od 30 do 35. Bez obzira na kvalitetu, organizatori su uspjeli održati manifestaciju i sačuvati ovaj gotovo zaboravljeni posao. Ono što je još zanimljivo jest da u Novom Orahovu svaka ekipa ima i svog čovjeka koji kuha grah, te je tako na ovome mjestu ove godine bio **Željko Pančić** koji je za vrijedne berače pripremio *užnu* (ručak). No, to još nije sve. Na oba mjesta dok natjecatelji rade, kraj parcela sviraju svirci, pa se tako uz posao malo i zapjeva.

Uz ovakve uvjete rada možda već sljedeće godine bude prijavljena još koja ekipa, samo nemojte zaboraviti: treba i raditi.

Ž. V.

Putovanje u jesen

Čarobni svijet gljiva

Podsjetnik koji želim sebi napisati je da je jesen najljepše doba godine. Da, volim ljeto, sunce, kupanje, sunčanje i duge ljetne šetnje. Uživam u proljeću, buđenju i zelenilu. Lijepa je zima, pogotovo kad je bijela, kad snijeg škripi pod nogama, a obrazi se zarumene. Ali jesen i njezinih tisuću boja, pa još po sunčanom danu, nešto su o čemu bih mogla pisati i pričati satima. Nešto u čemu mogu satima tiho uživati. Jučer sam se opet zaljubila u jesen.

Ideja je bila napraviti prijedloge destinacija koje su najljepše u jesen, ali jesen je toliko izdašna da nijedno mjesto nije uskraćeno za svoj pečat, a ja u ovom trenutku nemam potrebu ići dalje od svoje šume. Barem ne ovaj, a ni idući vikend, jer sam uz boje i sunce upravo ovdje pronašla novu čaroliju – svijet gljiva.

Šumska farma gljiva

Prijatelji s kojima hodam već neko vrijeme istražuju svijet gljiva u raznim knjigama, a išli su i na neke sastanke gljivara. Spletom okolnosti nisam u tome sudjelovala. Zapravo, nisam ni bila toliko oduševljena tim istraživanjem, a onda mi se ovoga vikenda u šumi otkrio novi svijet. Iz trave i lišća virile su gljive, visjele s drveća, penjale se uz njih i pozdravljale nas na sve strane. Svjesna sam da mi rečenice ovoga puta zvuče kao pjevanje, ali drugačije ne mogu jer se tako osjećam nakon ovih otkrića. Što smo dublje ulazili u šumu, gljive su postajale sve neobičnije. Više nije bilo samo onih koje su mi kao laiku sličile jedna drugoj nego su postajale sve zabavnije, a moj interes je sve više rastao. Danas putujemo u svijet gljiva i želim vas upoznati sa svim gljivama koje sam imala prilike upoznati, pa ću se probati prisjetiti što sam vidjela, jer ne znam koliko ste upoznati, ali ima toliko gljiva, imena, pa čak i kad ubacimo latinske nazive, mozak mi se zbuni. Ali slike u mojoj glavi su vrlo jasne. Neka mi svi veliki poznavatelji gljiva oprostite moje neznanje, upravo sam stigla u ovaj čarobni svijet.

Prvo oduševljenje

Gljive morate poznavati i primijetiti. Dok smo hodali šumom utabanom stazom, prijateljica je samo oduševljeno javila da skreće, a mi smo je slijepo slijedili kroz grmlje. Stablo ispred nas je bilo ogromno i u korijenu je imalo onaj pravi zeleni tepih koji se penjao uz njega, a tri gracije su virile nekoliko metara iznad zemlje. Podrazumijeva se da sam bila oduševljena i jedva sam čekala da saznam kako se zovu te gracije. Kako naši prijatelji nisu bili sigurni na što smo naišli, nismo ih brali, iako su nas zavodile i mamile da ih kušamo. Kasnije smo saznali da se ova gljiva zove razorna čehavka, *Pholiota destruens*, te da je to nejestiva gljiva. Raste u kasno ljeto i u jesen na mrtvim deblima topole, odnosno na njenim bolesnim dijelovima. Češće raste u malim skupinama, ali može rasti i pojedinačno. Čehavka

nije otrovna, ali se zbog gorkog i vlaknastog mesa smatra nejestivom.

Nakon toga uslijedio je niz nekih čudnih i jako malih gljiva, izgledalo je da se od njih može napraviti mali buket, ali ih nismo dirali. Samo gledamo i uživamo. Zanimljivo je da je u ovo vrijeme u šumi potrebno više paziti ako želite sjesti, jer je gljiva na sve strane. Sljedeći na »jelovniku« bio je jesenski hrčak (lat. *Helvella crispa*), čije je tijelo prilično nepravilnog oblika. Šešir mu je izrađen od raznih isprepletenih pločica, a drška mu je kratka, s rebrima i jamicama, pri dnu deblja. Ako smo dobro shvatili, ovaj naš je bio albino. Totalno je zanimljivo. I sviđa mi se da gljivama dajemo životinjska imena. U suštini, bliže su životinjama nego biljkama. Naša farma gljiva i životinja ubrzo je dobila novog stanovnika, purana. Puranov rep (*Trametes versicolor*) privukao mi je najviše pažnje u ovoj turneji. Odmah sam saznala da ova gljiva može rasti u različitim bojama, da je rasprostranjena, da, iako ima specifičan izgled, može se zamijeniti drugim gljivama, a najvažnije je da je jako ljekovita. Puranov rep se u kineskoj narodnoj medicini koristi već nekoliko tisuća godina. Vjeruje se da njegovi sastojci povećavaju otpornost (imunitet) organizma čak i na najteže bolesti.

Na ovom putovanju upoznali smo još jednu vrlo zdravu, ali ovoga puta i vrlo rijetku gljivu, Reishi (*Ganoderma lucidum*). Plodište je tvrde i drvenaste građe, a sastoji se od klobuka i bočno vezane drške. Klobuk je sjajan, a kako gljiva raste na hrastu, često se naziva i hrastova sjajnica. Suvremena istraživanja pokazuju da Reishi gljiva ima antitumorski učinak, pozitivno djeluje na kardiovaskularni sustav, jetru i živčani sustav. Popis zdravstvenih dobrobiti koje ova gljiva donosi doista je dugačak.

Na kraju priče susreli smo i breskvu (*Rhodotus palmatus*) i o njoj nisam uspjela mnogo naći, nešto mora ostati i za sljedeći put. Tek smo počeli.

Želim se ispričati svim većim poznavateljima gljiva ako je terminologija koju sam u nekim trenucima koristila bila laička. Moje putovanje u svijet gljiva tek je počelo.

Gorana Koporan

RADIO MARIJA

NOVI SAD	90,0 MHz
SUBOTICA	90,7 MHz
SOMBOR	95,7 MHz
VRDNIK	88,4 MHz
NIŠ	102,7 MHz
LESKOVAC	107,4 MHz

Pretplatite se!

Uz popust od 20%

TUZEMSTVO

- ☐ 6 mjeseci = 1300 dinara
☐ 1 godina = 2600 dinara

* INOZEMSTVO

- ☐ 6 mjeseci = 75 eura
☐ 1 godina = 150 eura

Dostavite nam kopiju uplatnice i popunite adresu na koju želite da Vam stiže »Hrvatska riječ« svakog tjedna.

HRVATSKARIJEČ

Ime i prezime: _____
 Ulica i broj: _____
 Mjesto i zemlja: _____
 Telefon i e-mail: _____

Hrvatska riječ u PDF-u

Pretplata na Internetno izdanje tjednika

- * Tuzemstvo: 1000 dinara godišnje
- * Inozemstvo: 10 eura godišnje

Nalog otvorite na: www.hrvatskarijec.rs/pretplata

SWIFT: OTPVRS22
 VOJVOĐANSKA BANKA
 AD MS FIL. SUBOTICA
 IBAN: RS35325960160000218862
 NIU Hrvatska riječ,
 Trg cara Jovana Nenada 15/II, 24000 Subotica.

Ovu narudžbenicu i uplatnicu pošaljite na adresu uredništva:
 NIU »Hrvatska riječ«,
 Trg cara Jovana Nenada 15/II,
 24000 Subotica
 Uplatu izvršiti na broj žiro računa
 325950060001449230

*Zbog povećanja troškova dostave novina primorani smo povišiti cijenu pretplate.
 Hvala na razumijevanju.

SVE NA JEDNOM MJESTU

- PRODAJA POGREBNE OPREME
- PRUŽANJE USLUGA PRIJEVOZA I CEREMONIJALA POKOPA
- KOMUNALNE USLUGE

JKP POGREBNO

SUBOTICA, TRG ŽRTAVA FAŠIZMA BROJ 1.

WWW.POGREBNO.RS

KONTAKT TELEFON
 ZA DETALJNIJE INFORMACIJE
 +381(24) 66 55 44
 DEŽURSTVO 0-24 SATA

Srećan komšer iz
Bračkog Bodroga

"Tradicija u Zlatu"

**Kulturno umjetničko društvo
Bračta Bodrog**

POZIVNICA

30.10.2021. U 18⁰⁰

DOM KULTURE U BAČKOM MOVOŠTORU

FINANSIRANO SREDSTVIMA

Središnji državni ured
za Bratstvo i narodnu Republiku Hrvatsku